

Syskonpositioner - en kvalitativ undersökning om födelseordningens påverkan

Emma Holmberg

Socialhögskolan vid
Lunds universitet
SOPA63A
Vt-10

Handledare: Elizabeth
Martinell Barfoed

Abstract

Author: Emma Holmberg

Title: Sibling Position - a qualitative study on birth order effects

Supervisor: Elizabeth Martinell Barfoed

The purpose of my study was to examine how people talk about their sibling position. I wanted to find out how we present ourselves as siblings, rather than establish one for all valid truth. In the study I explored whether people believe their birth order has affected them and if so, with what consequences. I conducted a qualitative study using twelve interviews and analyzed the material with a social constructionist perspective. I also made a document analyze, in which I found that the informant's descriptions of sibling positions had many similarities to the picture of the different sibling positions presented in popular culture. Although my interviews showed that many did recognize themselves in the descriptions found in society as typical of their sibling position, they did not always agree. I also found interviewees with completely different descriptions. My study showed that all the firstborns took a lot of responsibility and that they were leaders among their siblings. For the youngest siblings, on the other hand, it was more important to have fun, than to perform. The majority of the only children described themselves as socially, which is different from previous studies. The majority of the middle children have not felt forgotten in the family, which previous studies indicated, however indicated their response a feeling of jealousy towards their siblings'. One conclusion is that personal experiences of sibling positions interact with descriptions found in society.

Key words: Siblings, birth order, qualitative study, social constructionist

Förord

Jag vill med dessa inledande ord rikta ett stort tack till samtliga informanter för att ni ha gjort denna studie möjlig. Ett andra stort tack vill jag rikta till min handledare Elizabeth Martinell Barfoed, för sitt engagemang och för sin förmåga att alltid finnas till hands för råd och vägledning. Jag vill även rikta ett varmt tack till mina nära och kära för allt stöd, uppmuntran och tålamod.

Emma Holmberg
Lund, maj 2010

Innehållsförteckning	Sida
1.Inledning.....	6
2.Problemformulering.....	6
2.1.Syfte och frågeställning.....	7
3.Tidigare forskning.....	8
3.1. Sammanfattning.....	11
4.Teoretiskt perspektiv.....	12
5.Metod.....	14
5.1. Urval och avgränsning.....	14
5.2.Val av metod.....	15
5.2.1. Om dokumentanalysen.....	15
5.2.2. Om intervjuerna.....	16
5.3. Metodens förtjänster och begränsningar.....	16
5.4. Metodens tillförlitlighet.....	18
5.5. Litteraturorientering.....	19
5.6. Etiskt övervägande.....	20
6. Resultat och analys.....	20
6.1. Dokumentanalys av populärlitteratur.....	21
6.1.1. Ensam- på gott och ont.....	21
6.1.1.1 Reflektion.....	22
6.1.2. Det ansvarstagande förstabarnet.....	22
6.1.2.1 Reflektion.....	23

6.1.3. Det klämda mellanbarnet.....	23
6.1.3.1 Reflektion.....	23
6.1.4. Yngsta barnet - den överbeskyddade livsnjutaren.....	24
6.1.4.1 Reflektion.....	24
6.1.5. Sammanfattning.....	25
6.2. Analys av Intervjuer.....	25
6.2.1. Utmanad ensamhet.....	26
6.2.1.1 Sammanfattande reflektion.....	27
6.2.2. Det plikttrogna förstabarnet och det bortskämda yngsta barnet?.....	28
6.2.2.1. Sammanfattande reflektion.....	31
6.2.3. Mellanbarnet - den där mittemellan.....	32
6.2.3.1. Sammanfattande reflektion.....	33
6.2.4. Uppmärksamhet och konkurrens.....	34
6.2.4.1. Sammanfattande reflektion.....	36
6.2.5. Syskonstöd.....	37
6.2.5.1. Sammanfattande reflektion.....	37
6.2.6. Syskonpositionernas betydelse.....	38
6.2.6.1. Sammanfattande reflektion.....	39
7. Avslutande diskussion.....	40
7.1. Sammanfattande resultat	40
7.2. Sammanfattande diskussion.....	41
Referenslista.....	44

Bilaga 1. Informationsbrev.....	46
Bilaga 2. Intervjuguide.....	47

1. Inledning

I populärkulturen finns generella bilder på egenskaper som är typiska för olika syskonpositioner, dvs. i vilken ordning man föds in i en familj. Det finns exempelvis en del populärlitteratur om syskonpositioner, där människor som intresserar sig för ämnet presenterar sina iakttagelser (König, 1983; Martensen- Larsen & Sørriig, 2004; Schönbeck, 2008). I min bekantskapskrets pratar vi mycket om personligheter och analyserar varför vi tror att vi beter oss som vi gör. I många fall kopplar vi ihop det med vår syskonposition. Vi säger exempelvis: ”Hon är så ambitiös och ansvarstagande, en typisk storasyster”, eller ”Hon tar livet lite för lätt, men det är väl för att hon är lillasyster”. Populärlitteraturens bild har kanske bidragit till så pass ”fasta föreställningar” om olika syskonpositioner att vi har svårt att befria oss från dem. Många gånger kanske vi bara accepterar den bilden för att vi tror att det är så. Men hur är en typisk storasyster egentligen, vad karaktäriserar ett mellanbarn, är vi olika och varför är vi i så fall det? Det var dessa funderingar som väckte mitt intresse för ämnet. I min studie har jag undersökt hur vi människor pratar och resonerar kring våra syskonpositioner, jag har inte strävat efter att slå fast en för alla giltig sanning.

2. Problemformulering

Att vara, samt att ha ett syskon är så vanligt att vi oftast inte reflekterar över det, ändå är det ofta betydelsefullt för våra liv. De allra flesta av oss har syskon, ca 49 procent bor tillsammans med ett syskon, en tredjedel med två eller fler syskon och vart femte barn är ensam barn (SCB, 2010). Men oavsett om vi har syskon eller inte så är vi alla födda in i en syskonposition och huruvida vi påverkas av detta faktum är någonting som berör oss alla. Intersektionalitets perspektivet beskriver hur kategorier vävs samman och influerar varandra och menar att vi bl.a. påverkas av vilken etnicitet, ålder, klass eller kön vi har eller tillhör (Mattsson, 2010). Jag frågar mig på vilket sätt våra syskonpositioner påverkar oss: Vi lever ”i dem” mer eller mindre hela livet och det är därför enligt min mening en kategori värd att uppmärksamma. När vi människor skapar mening kring våra liv slås olika kategorier om uppmärksamheten. Det finns exempelvis olika kulturella föreställningar om hur det är att vara syskon och man kan ofta höra människor i samhället reflektera över dessa. Redan i bibeln tillskrevs olika syskonpositioner typiska egenskaper. Abel, den yngre brodern, är en sökare, han tycker om livet och tar det lättare än sin bror, han älskar världen. Kain, den äldre brodern, har lättare för att bli förtvivlad och orolig, hans tillvaro är fylld med förpliktelser och han har inte mycket tid över till fritid.

Enligt psykologen och professorn Judy Dunn (1984) får den förstfödde oftast rollen som ordningsvakt, hjälpreda och ledare. Dunn och Plomin (1992) frågar sig om barn i samma familj faktiskt har *samma* föräldrar, detta då många av de erfarenheter som barnen får i familjen skiljer sig åt mellan syskonen, då deras föräldrar behandlar dem olika. David Emerson och Jill Pitkeathley (1996) menar att ensam barn ofta kan känna att de har ansvaret för hela familjens lycka kanske är det därför som de ofta blir ansvarsfulla och gärna vill styra och uppträda korrekt. Det finns en del populärlitteratur om ämnet då det länge har funnits en nyfikenhet kring syskons påverkan, dock finns det inte många studier eller fakta som slår fast hur det egentligen ligger till. Syskonforskningen har blivit kritiserad. Tidig forskning om syskonpositioner har ofta misslyckats eftersom forskare inte tagit någon notis om den faktiska ordningsföljden, den psykologiska positionen. Vilket innebär att syskon nummer två kan ta det förstfödda barnets position, om det äldre syskonet t.ex. har speciella behov. Effektiv forskning om syskonpositioner måste därför ta hänsyn till många fler variabler än födelseordningen som t.ex. det faktiska ordningstalet, barnets kön och föräldrarnas bemötande (Mosak & Shulman, 1977).

Man skulle kunna säga att syskonforskningen i sig är kontextlös då man bortser från sammanhanget när man studerar syskonpositioner. Det kan tänkas vara anledningen till att denna forskning inte blivit så stark, men det betyder inte att den är ointressant. Dock är frågan om det är möjligt att hitta några stabila sanningar om syskonskap. Använder vi kanske syskonpositionerna som ett slags sällskapsspel som vi tar till när vi pratar om oss själva och andra, där vi tillskriver varandra speciella egenskaper? Hur påverkar i så fall vårt sätt att prata om syskonpositioner vårt sätt att förhålla oss till varandra? Uppfattningar på området tenderar att bli individuella sanningar. Där vissa känner igen sig i beskrivningar och är övertygade om att deras egenskaper beror på deras syskonposition, medan de som inte känner igen sig inte heller tror att syskonpositionen har någon betydelse.

2.1. Syfte och frågeställning

Syftet med min studie är att undersöka hur människor resonerar kring sina syskonpositioner. För att undersöka det har jag utformat följande frågeställningar:

- Har syskonen haft betydelse i deras liv?
- Hur uttrycker människor sig om sin plats i syskonskaran?

- Finns det skillnader och likheter mellan de olika syskonpositionerna?
- Finns en särskild normalitet när vi pratar om våra olika syskonpositioner?

3. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras den forskning som jag har använt mig av i min studie. Jag har valt att utgå ifrån forskning som fokusera på syskonskap. Genom att undersöka hur människor resonerar kring sin syskonposition vill jag se om det finns likheter i deras erfarenheter och de tidigare studierna i ämnets påstående.

En av dessa är det gifta brittiska paret David Emerson och Jill Pitkeathley studie ”Enda barnet” (1996) där de berättar om ensam barnets situation. Pitkeathley arbetade som socialarbetare under många år samtidigt som hon har gjort forskning kring hur man kan stödja mentalsjuka patienter. Detta ledde till ett erkännande av Tony Blair 1997 och bidrog till att hon engagerat sig inom politiken på regerings nivå. I studien har drygt sextio ensam barn intervjuats av författarna som påstår att dessa barn har en mycket annorlunda barndom, med både för- och nackdelar. Många påstår känna ansvar för stämningen i familjen, en känsla som tycktes växa sig starkare ju äldre de blir. De har vant sig vid rollen som familjesammanhållare vilket gör dem ansvarsfulla och de vill gärna styra och uppträda korrekt. Många ensam barn känner att de har mycket förväntningar på sig vilket gör att de också känner skuld känslor. De kan vara mycket sårbara och lätt bli utnyttjade av människor som lättare kan skjuta ansvar och skuld ifrån sig. De har inte lärt sig att säga ifrån eller ge igen och undviker helst konflikter. Föräldrar till ensam barn ger dem ofta mer uppmärksamhet än vad andra barn får vilket kan ge dem ett bra självförtroende, men vissa talar också om en känsla av klaustrofobi. Det kan bli en chock för ensam barn att komma ut i världen och inser att de inte är världens mittpunkt. Enligt Emerson & Pitkeathley menade många ensam barn att andra kan uppleva att ensam barnen har ett bra självförtroende, men deras verklighet är oftast problemfylld. Många ansåg att de hade svårt för att ta itu med känslomässiga problemsituationer, de drar sig hellre undan. Emerson & Pitkeathley menar att det kan vara svårt för ensam barn att komma in i gemenskapen hos jämnåriga då de inte riktigt har lärt sig ”reglerna för engagemang”. Det kan också vara så att ensam barnen drar sig undan för att de inte tycker om allt bråk och støj som kommer med en stor barngrupp. De flesta ensam barn uppger att det finns en brist i deras liv, att något viktigt saknas. Enligt Emerson & Pitkeathley är det viktigaste för ensam barn och förstfödda att snabbt bli vuxna och menar att kraven på

social mognad kan ställa till problem för barnen senare i livet. Emerson & Pitkeathley frågar sig om det kan vara anledningen till att ensam barn och förstfödda är överrepresenterade bland dem som söker hjälp i form av terapi i Amerika.

Lester (1987) menar att det finns ett samband mellan syskonplacering och självmordsbeteende. Han konstaterar att majoriteten av dem som har försökt begå självmord istället är mellanbarnen, följda av yngsta barn. Studier visade även att överrepresenterade av dem som genomfört ett självmord var förstfödda och mellanbarnen, minst benägna att försöka sig på eller att genomföra ett självmord var ensam barnen. Forskningsresultaten pekar alltså åt lite olika håll. Kirkcaldy, Richardson-Vejlgaard, Randall & Siefen (2009) har gjort en undersökning där ett urval av 2553 barn och ungdomar på en psykiatrisk klinik har utvärderats med hjälp av strukturerade intervjuer. Även de finner att födelseordning är förenad med både självmord- och självskadande beteende. Det påstås även här att det är mest sannolikt att mellanbarn visar upp ett självmord- och självskadande beteende. I en studie av över 2200 unga män i Kidwell (1982) konstaterades att mellanbarn har betydligt lägre självkänsla än förstfödda och yngsta barn.

Judy Dunn är en engelsk barnpsykolog och professor i utvecklingspsykologi. I ”Syskonskap” (1984) presenteras resultat från både egna och andras undersökningar. Hennes studie bygger på frågeformulär och intervjuer. Hon undersöker huruvida syskon påverkar varandras utveckling och barns förmåga att ta hänsyn till andra barn lyfts fram. Dunn påstår att den förstfödde ofta får rollen som ordningsvakt, hjälpreda och ledare, vilket de förstfödda tror har haft viktiga konsekvenser för deras utveckling. Dominans och makt i en syskonskara är intimt kopplad till syskonens ordningsföljd, dock är andra drag i relationen inte det. De äldre syskonen har en större benägenhet att påverka sina yngre syskon, då de yngre syskonen oftare använder sina äldre syskon som förebilder, medan de förstfödda lättare påverkas av föräldrarna. Dunn menar att familjemedlemmar har ett komplicerat nätverk mellan sig som påverkar dem. Föräldrar påverkas av barns olika personligheter och behandlar dem därför olika. Syskonrelationerna påverkas av föräldrarna, men den påverkar också beteendet föräldrarna har mot båda barnen. Relationen till föräldrarna tycks påverka barnens beteende mer än kön och åldersskillnad. Syskon är till 50 procent genetiskt lika, ett faktum som har stor betydelse när vi ska försöka förstå syskons utveckling och relation. Enligt Dunn beror likheter i personlighetsdrag hos syskon mer på likheten i generna än på deras uppväxtmiljö, miljön bidrar snarare till att göra syskon olika.

Joshua K. Hartshorne (2010) tror också att födelseordningen påverkar oss. Han påstår att undersökningar visar att födelseordningen verkligen kan påverka intelligens och personlighet. Det finns många skäl att tro att familjens storlek kan påverka människors preferenser och personligheter, fler barn innebär t.ex. att föräldrarnas resurser måste fördelas mer tunt. Familjens storlek är förknippad med många viktiga sociala faktorer, såsom etnicitet, utbildning och välfärd. Hartshorne skriver att det fram tills helt nyligen inte fanns övertygande resultat som kopplade födseln till personligheten eller beteendet.

Även Peter H. Lindert (1977) skriver om hur en stor familj kan påverka. Han påstår att barn i stora familjer tenderar att ha ett lägre IQ, lämna skolan tidigare, få låg status och lägre betalda arbeten. Detta tros bero på att familjens storlek gör att föräldrarna inte har tillräckligt mycket tid, energi och pengar till varje barn. Yngsta barnet tenderar att stanna i skolan längre än mellanbarnet. Kanske beror det på att yngsta barn verkar få mer resurser av föräldrarna under hela sin barndom. Lindert menar att det inte är bra för barnen att konkurrera med sina syskon om föräldrarnas uppmärksamhet och stöd. Utan menar att det finns goda anledningar att titta mer på de uppskattningar om hur mycket tid varje enskilt barn får.

Judy Dunn och Robert Plomin är båda professorer i utvecklingspsykologi. De redogör i "Syskon- Lika bakgrund olika liv" (1992) för egna systematiska studier där de försöker ta reda på varför syskon som växer upp tillsammans kan vara så olika, studien innehåller även resultat från andra forskare. De visar utifrån undersökningar av syskongrupper samt genetisk forskning hur arv och miljö påverkar barns utveckling. Enligt Dunn & Plomin bidrar syskonens gener till att de blir både lika och olika. Det som barnen i samma familj upplever olika är de miljöfaktorer som är av betydelse för utvecklingen, antingen så har inte familjen någon effekt på barnens utveckling eller så bidrar den till att syskonen blir olika. Dunn & Plomin frågar sig om barn i samma familj faktiskt har samma föräldrar, detta då många av de erfarenheter som barnen får i familjen skiljer sig åt mellan syskonen, då föräldrar och även syskon behandlar dem olika. Föräldrarnas särskiljande behandling av syskonen visade sig vara ett framträdande problem speciellt för de förstfödda som pratade om orättvisor som de upplevt och att de inte kände sig premierade av sina mammor. Nästan hälften av syskonen i studien uppgav att det fanns skillnader i hur föräldrarna behandlade dem. Syskons olika upplevelse i sin syskonrelation är relaterat till problembeteenden. Ju större skillnaden i tillgivenheten är mellan syskonen, desto troligare visade det sig vara att det äldre syskonet skulle visa ett mer anti-socialt beteende och blir mer depressiv. Ju större skillnaden i det

fientliga beteendet var mellan syskonen desto sämre visade sig självkänslan att vara.

Frank, Reinhart & Fitzgerald (1987) håller med om att föräldrarna behandlar sina barn olika. De påstår att alla trebarns föräldrar i deras studie svarade att det näst yngsta barnet var det minst glada. Majoriteten uppgav också att det barn som föräldrarna mest uppskattar att prata med var mellanbarnet. De påstod att de spenderade mer tid med, samt kände mest ömhet till mellanbarnet. Föräldrarna trodde att de yngsta barnen tyckte minst om dem samt att de äldsta barnen tyckte mest om dem. Dock uppgav de samtidigt att de yngsta barnen upplevdes som det lättaste och mellanbarnet som det svåraste, kanske för att de också var mellanbarnen som startade flest gräl.

Kerstin Svensson har arbetat med forskning och undervisning vid Lunds Socialhögskolan sedan 1996. Hon är socionom sedan år 1985, och blev professor 2010. Svensson skriver i ”Normer och Normalitet i socialt arbete” (2007) att vad som är normalt varierar över tid, det normala blir ett rättsnöre även om idealet ligger bortom det normala. Vi prövar våra sätt att tänka och vara i möten med andra – genom dessa möten utvecklas vad som betraktas som normalt. Alla i samhället har inte samma värderingar och normer, i samma grupp finns både normer och avvikelser. Det avvikande definierar det normala, vi hade inte vetat vad som var normalt om ingen utmärkte sig genom att göra ”annorlunda”.

Margareta Bäck-Wiklund är professor vid Göteborgsuniversitet med kompetens inom familjepolitik, barn- och familjeforskning modernt föräldraskap. Thomas Johansson är verksam vid Göteborgs universitet, där han arbetar som lärare, forskare och doktorand. Tillsammans skriver de i ”Nätverksfamiljen” (2003) att kärnfamiljen förr hade en central betydelse att upprätthålla ordning och stabilitet i samhället, då den sågs behålla kulturella värden och beteendemönster i samhället. Idag har det sättet att tänka kring familjen som helhet byts ut och man fokuserar istället på hur t.ex. föräldraskapet utformas i nya familjemönster, vilket pågår dagligen. Genom vardagliga handlingar skapar medlemmarna sin familj.

3.1. Sammanfattning

De studier som presenterats målar upp bilden av ensam barnet som någon som har svårt att integrera med andra barn. De beskrivs som familjesammanhållare som har mycket

förväntningar på sig, är ansvarstagande och ofta högpresterande. De förstfödda presenteras som ambitiösa ledare. Mellanbarnen påstås ha sämst självkänsla och de är också mer benägna att begå självmord, trots att föräldrarna påstår sig känna mest ömhet för dem. Studier pekar på att syskon behandlas olika av föräldrarna vilket också kan påverka hur barnen mår. Forskarna menar att det är gener som gör syskon lika, har omgivningen en påverkan på syskonens personlighet så bidrar den snarare till att göra dem olika.

4. Teoretiskt perspektiv

I detta kapitel presenteras det teoretiska perspektiv som jag har valt för att kasta ljus över min empiri. Då mitt syfte är att undersöka hur människor resonerar kring sina syskonpositioner anser jag att det socialkonstruktionistiska perspektivet kan hjälpa mig att före en intressant diskussion om hur syskonpositioner kan upplevas olika av olika människor. Jag kommer främst att hämta min information från Vivien Burr (2003) som är professor samt lärare i psykologi vid Huddersfields universitet i Storbritannien.

Enligt socialkonstruktionismen påverkas det sätt vi ser vardagen på av kulturella och historiska föreställningar om världen som skapas genom de sociala interaktioner som sker mellan människor. Att den sociala världen skapas mellan människor förutsätter att dess karaktär inte är given på förhand (Phillips & Winther Jørgensen, 2009). Vi bör alla ha en kritisk hållning till vårt sätt att betrakta världen och oss själva menar Vivien Burr (2003). Det inbjuder oss till att vara kritiska och att utmana uppfattningen att konventionell kunskap baseras på objektiva och opartiska observationer av världen. Det är i motsats till vad som kallas positivism och empirism i den traditionella vetenskapen, antagandet att det som karaktäriserar världen kan "avslöjas" genom observation. Socialkonstruktionismen anser att vi bör vara misstänksamma mot våra antaganden om hur världen tycks vara. Det betyder att de kategorier som vi människor använder oss av för att förstå världen inte nödvändigtvis behöver vara riktiga. Ett exempel är att våra observationer av världen visar oss att det finns två kategorier av människor, män och kvinnor. Socialkonstruktionismen inbjuder oss till att verkligen ifrågasätta huruvida de kategorier, män och kvinnor, är endast en avspeglning av naturligt förekommande olika typer av mänskliga varelser och att vi lika väl skulle kunna dela in människor i kategorier som t.ex. långa eller korta (Burr, 2003).

Vi förstår världen olika beroende på vart i världen vi bor och under vilken tidsperiod vi lever.

Vårt sätt att förstå världen, kategorier och begrepp som vi använder, är en produkt av den historia vi har och den kultur vi lever i. Människor konstruerar sin förståelse av världen tillsammans med och mellan varandra. Därför är det sociala samspelet av alla slag, speciellt språket, av stort intresse för ”socialkonstruktionisterna”. Vad vi betraktar som sanning, vilket naturligtvis varierar historiskt och över kulturer, kan ses som ett nuvarande sätt att förstå världen. Det är inte en produkt av objektiva observationer av världen, men av sociala processer och interaktioner där människor ständigt samarbeta med varandra (Burr, 2003).

Socialkonstruktionismen avvisar att vår kunskap är en direkt bild av verkligheten. Inom socialkonstruktionismen kan det inte finnas något sådant som objektiva fakta. All kunskap härstammar från att världen studeras ur ett eller annat perspektiv (Burr, 2003).

Socialkonstruktionismen är i allmänhet misstänksam mot realistiska anspråk och kritiserar bl.a. den traditionella psykologin för att den anser att västvärldens sätt att se på världen automatiskt antas vara rätt, vilket man sedan även försöker tvinga på andra (ibid).

Vårt sätt att förstå världen kommer inte från någon objektiv verklighet utan från andra människor, både från idag men också från förr. Vi är födda in i en värld där vissa ramar och kategorier, använda av människorna i vår kultur, redan existerar. Begrepp och kategorier börjar användas av varje ny person vart efter dem utvecklar sig i språket och reproduceras därmed av alla som delar en kultur och ett språk. Det betyder att det sätt en person tänker på, är påverkat av det språk som personen använder. Därför är språket, enligt socialkonstruktionismen, en nödvändig förutsättning för att kunna tänka tankar. Världen konstrueras genom att vi människor pratar med varandra. Traditionell psykologi har vanligtvis betraktat språk som ett passivt redskap för våra tankar och känslor. Socialkonstruktionismen utmanar detta synsätt då det menar att språket har konsekvenser för människor som bör erkännas (Burr, 2003).

Det socialkonstruktionistiska perspektivet påverkas av en mängd olika discipliner och intellektuella traditioner. Den mest uppenbara inslaget i förhållandet mellan socialkonstruktionismen och vanlig psykologi är att den förra har ett mer kritiskt förhållningssätt. Denna kritik omfattar de frågor som psykologin traditionellt väljer att fråga om människor och de metoder som de väljer att använda. Konstruktivistspsykologin hävdar att varje person uppfattar världen olika och aktivt skapar sin egen innebörd av händelser. Den världen ser därför olika ut för oss alla (Burr, 2003). Mitt val av tidigare forskning, som jag

presenterade i förra kapitlet, kan ur detta perspektiv kritiseras för att ha ett realistiskt anspråk snarare än konstruktionistiskt. Detta på grund av att den tidigare forskningen om syskonpositioner mestadels varit kvantitativa d.v.s. att de har en mer realistisk syn på frågor om hur världen och kunskap ser ut.

Socialkonstruktionistisk forskning har tagits upp på många olika sätt av dem som vill utmana förtryckande och diskriminerande metoder, till exempel i fråga om kön och sexualitet. Det finns för närvarande två större grupper av socialkonstruktionistisk teori och forskning. Den första med fokus på mikrostrukturer språkanvändning i interaktion och den andra fokuserar på den roll som språkliga och sociala strukturer har i utformningen av vårt socialpolitiska och psykologiska liv (Burr, 2003), i denna studie har jag valt den senare. Intervjuer kan t.ex. ses som en gemensam aktivitet där intervjuaren med nickningar och ögonbryns höjningar omedvetet kan leda personen som intervjuas i olika riktningar. Varje samtal bildar ett sammanhang om både vad som sägs och även hur detta tolkas. Kvalitativa forskningar har snarare "sitt värde" i fruktbara tolkningar än i fakta (Sahlin, 2003).

5. Metod

I detta kapitel presenteras de metoder som jag har valt att använda mig av i min undersökning samt en förklaring till varför jag har valt dessa tillvägagångssätt. Här förs också en diskussion om tillförlitlighet samt etiskt övervägande.

5.1. Urval och avgränsning

Jag har genomfört tolv stycken semistrukturerade kvalitativa intervjuer med både kvinnor och män, i olika åldrar, från olika syskonpositioner. Vad gäller urvalet av mina informanter kontaktades olika arbetsplatser för att höra om det fanns intresse av att ställa upp på en intervju. Informanter har även sökts i min yttre bekantskapskrets då jag t.ex. gått via vänners vänner. Man kan ha kritik emot att jag sökt intervju personer som befinner sig så pass nära min umgängeskrets, men då jag inte känner dessa personers familj och eftersom att jag inte intervjuar en direkt utsatt grupp så tror jag inte att det har påverkat resultatet och därför anser jag det vara försvarbart. Någon specialist i området har inte intervjuats, då det är människornas egna personliga redogörelser kring sin syskonposition som jag tycker är intressant.

Syskonpositionerna som ska undersökas har delats in i fyra olika grupper som jag har valt att benämna *ensambarn*, *förstfödda*, *mellanbarn* samt *ungsta barn*. Skillnader beroende på syskonskarans storlek eller ålderskillnad mellan syskonen kommer inte att undersökas. Inte heller har jag intervjuat tvillingar eller någon som har växt upp med skilda föräldrar, styvsyskon, ett syskon eller en förälder med speciella behov, eller haft ett syskon eller en förälder som avlidit under uppväxten. Detta då jag tror att dessa faktorer kan ha en betydande inverkan på hur människor tänker kring sina syskonpositioner. Anledningen till att jag har valt att göra denna avgränsning är att om jag hade inkluderat alla dessa kategorier skulle min studie bli allt för omfattande och insamling av material allt för tidskrävande.

Tolv informanter har intervjuats, tre från varje grupp; ensambarn, förstfödda, mellanbarn samt yngsta barn. Samtliga informanter är över 18 år, åldersspridningen sträcker sig mellan 18-78 år, varav 4 är män och 8 är kvinnor. Presentation av informanter visas i tabellen nedan:

Ålder	15-20	20-25	25-30	30-35	50-55	60-65	75-80	Man	Kvinna
Ensambarn1					1				1
Ensambarn2						1			1
Ensambarn3		1						1	
Förstfödda1	1								1
Förstfödda2				1				1	
Förstfödda3					1				1
Mellanbarn1					1				1
Mellanbarn2							1		1
Mellanbarn3			1					1	
Yngsta barn1	1								1
Yngsta barn2		1						1	
Yngsta barn3			1						1
Totalt antal: 12 st	2	2	2	1	3	1	1	Man:4	Kvinna:8

5.2. Val av metod

5.2.1. Om dokumentanalysen

Det har varit svårt att hitta vetenskapliga studier inom mitt ämne. Det verkar idag inte finnas så mycket forskning om syskonpositioner och de studier jag funnit har mest varit kvantitativa. När jag letade litteratur till tidigare forskning, fann jag dock att det fanns en del populärlitteratur inom ämnet. Dessa är inte forskning i traditionell bemärkelse, undersökningarna är inte gjorda av forskare utan är snarare iakttagelser gjorda av bl.a. psykologer som har intresserat sig för ämnet. Jag har läst en del av dessa böcker och valt att även göra en mindre dokumentanalys av dessa texter som beskriver hur syskonpositionerna

framställs, då jag tror att det har en betydelse för hur vi pratar om syskonskap i vårt samhälle. Bergström & Boréus (2000) menar att när man gör en dokumentanalys börjar man med att avgränsa och samla in material i ett tidigt skede, vilket material man använder bestämmer man utifrån studiens syfte. Sedan bör man bekanta sig med materialet och därefter göra ett analysinstrument t.ex. ett kodschema som bestämmer vad som ska noteras, vilket jag gjorde. Det är bra att göra en provanalys av materialet, det kan hjälpa en att utveckla analysinstrument. Att finna mönster är målet med analysen, för att göra det är det viktigt att man analysera samtliga texter på samma sätt (Bergström & Boréus, 2000).

5.2.2. Om Intervjuerna

Som metod i min undersökning har jag valt att använda mig av semistrukturerade kvalitativa intervjuer. Detta då jag anser att denna metod lämpar sig bäst för mitt syfte då jag vill undersöka människors personliga upplevelser och därför komma mina informanter in på djupet (Daneback & Månsson, 2008). Jag har analyserat mitt resultat utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv där jag frågar mig om syskonpositionernas karakteristiska egenskaper är något som vi människor själva skapar genom våra samtal med varandra. Aspens (2007) antyder att det finns både fördelar och nackdelar med kvantitativ respektive kvalitativ metod. Vid en kvalitativ intervju kan jag låta informanterna utveckla sina svar, samt att jag kan korrigera eventuella otydligt formulerade frågor under intervjuens gång. Jag genomförde mina intervjuer ansikte mot ansikte då jag under intervjuens gång hade möjlighet att vidareutveckla resonemang samt att tolka kroppsspråk (Daneback & Månsson, 2008). Att jag valde semistrukturerad framför strukturerad intervjuteknik var för att det skulle hjälpa mig att få fram mer relevant material då informanterna lättare kan utveckla sina svar och öppen intervjuteknik kan vara svår att arbeta med för ovana forskare (Martinell Barfoed, 2008).

5.3. Metodens förtjänster och begränsningar

Redan på ett tidigt stadium började jag att undersöka om det fanns ett intresse för att delta i mina intervjuer. Därefter skickades ett informationsbrev (Bilaga1) ut till mina informanter med information om uppsatsens syfte samt, anonymitet och bandinspelning. Mitt nästa steg var att testintervjua en person om aktuella teman för att se vad som kunde vara intressant att ha med i mina intervjufrågor och vad som eventuellt kunde visa sig vara onödigt. Aspens (2007) menar att en testintervju är en lämplig förstudie då nya frågor kan komma upp under

samtalen med en intervjuperson. Testintervjun var till stor nytta då jag kände att personen som intervjuades öppnade mina ögon för ytterligare synsätt som påverkade mitt intervjuunderlag till det bättre. Aspens (2007) menar att om man vill förstå dem man studerar så måste man vara öppen för att informanterna kan uppfatta saker annorlunda än den som gör studien.

Därefter började jag läsa in mig på området, både i forskning och även i populärlitteraturen där jag hittade material till min dokumentanalys. Innan jag sedan gav mig ut på fältet utformades en intervjuguide (Bilaga2). I mina semistrukturerade intervjuer lyfte jag fram ett antal teman som jag ville täcka under intervjun samt ett antal frågor rörande varje tema. Jag var inte strikt hållen till min intervjuguide utan lät mina informanter tala fritt kring de ämnen som lyftes fram och beroende på vad informanterna berättade ställdes olika följdfrågor. Detta ledde till ett mer dynamiskt samspel mellan mig och informanterna samt att det hjälpte mig att få en ökad förståelse för hur informanterna tänkte kring sin syskonposition. Mina intervjuer varade mellan ca 30 min upp till 1 timme vardera. Daneback & Månsson (2008) menar att det är både vanligt och bra att spela in intervjuer. Samtliga av mina intervjuer spelades in, då jag kände att jag lättare kunde koncentrera mig på vad informanterna berättade när jag inte var upptagen med att anteckna samtidigt som jag lyssnade och ställde frågor. Dessutom kunde jag då hålla mer ögonkontakt med informanterna samt vara mer uppmärksam på kroppsspråk, minspel och tonfall. Genom att spela in intervjuerna kunde jag sedan lyssna på dem om och om igen och på så vis minska risken att glömma något relevant samt att jag också kunde reflektera kritiskt över min intervjuteknik och då kunde förbättra mig till nästa intervju. Intervjuerna ägde rum på offentliga platser som t.ex. caféer. Det negativa med att göra en intervju på offentliga platser kan vara att utomstående personer kan lyssna. Dock ansåg jag att mitt ämne berör oss alla och är inte kopplat till utsatta grupper som överlag kan känna sig besvärade att prata om ämnet inför andra. Jag kände att det för informanterna skulle kännas mer avslappnat att vara på en neutral plats än hemma hos mig, eller hemma hos sig själva där familjen, som är de som faktiskt skulle kunna beröras av vad som sägs, skulle kunna lyssna. I min analys används begreppet "media", med vilket jag menar både bl.a. film, tidskrifter och sociala nätverk t.ex. Internet. Återkommande gånger i analysen använder jag ord som "majoriteten menar" osv. vilket kan tyckas höra mer hemma i en kvantitativ studie dock menar Repstad (1999) att undvika mängdangivelser näst intill är omöjligt även i en kvalitativ studie.

5.4. Metodens tillförlitlighet

Genom att göra en kvalitativ studie ville jag hitta framträdande drag eller egenskaper i populärlitteraturen och hos informanterna genom att jämföra bilder och upplevelser (Repstad, 1999). Jag insåg att det kunde vara svårt att inte omedvetet leda in mina informanter på olika spår. En intervjusituation påverkas av en rad olika faktorer, det är viktigt att vara medveten om hur dessa faktorer kan tänkas påverka undersökningsresultatet. I samtalet uppstår ett samspel mellan intervjuaren och den som blir intervjuad. Som forskare är jag medveten om att jag bär på en förförståelse vilket kan påverka intervjusituationen. Tidigare erfarenheter av intervjuer och den tidigare forskningen av ämnet som jag har tagit del av kan ha haft inverkan på hur jag uppfattade intervjuerna. Det är troligt att informanternas ålder och kön också har påverka samspelet i intervjusituationen. Att jag själv är det förstfödda barnet i min familj gör att jag har en viss egen uppfattning om hur det är att vara i just den syskonpositionen. Dock har jag varit medveten om att det är min bild och nödvändigtvis inte andras. Även hur mina intervjufrågor var formulerade kan ha påverkat hur mina informanter besvarade dem. Jag har ansträngt mig för att tolka informanternas svar på ett så öppet sätt som möjligt. Under intervjuerna upptäckte jag att informanterna ibland kände att det inte var så lätt att prata om sina liv och hur de upplevde sin uppväxt. En återkommande fråga som informanterna ställde efter det att intervjuerna hade avslutats var "Får du verkligen ut någonting av det här?".

I varje textanalys ingår en tolkning. Det går att urskilja fyra tolkningsstrategier en som relaterar till uttolkaren själv, en till avsändaren, en till mottagaren och en som inte fokuserar på speciella aktörer utan relaterar texten till den omgivna diskursen. En text kan tolkas på olika sätt t.ex. i en kvalitativ studie av detta slag finns inga rätt eller fel, en text kan betyda olika saker för olika människor. Men är t.ex. en analysteknik för hårt strukturerad kan det bidra till att texten inte tillåts "tala". Samt att det läggs för lite vikt vid sammanhangets betydelse, vilket kan skapa validitetsproblem (Bergström & Boréus, 2000). Jag hade dock detta i mitt bakhuvud när jag gjorde min dokumentanalys, vilket gör att jag tror att den håller en hög tillförlitlighet.

Det var relativt svårt både för mig och mina informanter att prata om syskonpositioner. Vi hade svårt att befria oss från den populärkulturella bilden av hur de olika syskonpositionerna är, troligen på grund av att det är ett ämne med relativt många redan "färdiga" uppfattningar. I min studie vill jag undersöka hur människor resonerar kring sin syskonposition. Jag finner att det resultat jag kommer att få fram är intressant oberoende av vad det pekar på och på så

sätt kommer min undersökning ha en hög trovärdighet. Jag strävar inte efter att få fram någon för alla giltig sanning, då resultatet omöjligt kan generalisera för hur människor i allmänhet tänker kring sin syskonposition, utan kommer att vara giltigt för de tolv informanter som har deltagit i min undersökning. Men jag menar ändå att min studie i viss mån kan belysa hur människor resonerar kring detta ämne samt visa på vissa generella tolkningar.

5.5. Litteraturorientering

För att hitta litteratur till min studie, utöver den obligatoriska på min kurshemsida, har jag använt mig av Lunds universitets biblioteks gemensamma katalog *Lovisa*. En sökning via *Lovisa* på begreppet "syskon" gav 470 träffar, därför smalnade jag av sökningen till begreppen "syskonpositioner" och "syskon ordning" som dessvärre inte gav några relevanta träffar. En sökning på "syskonskap" gav 7 träffar, av dessa hittade jag en av de vetenskapliga studier som jag använt, Judy Dunns bok "Syskonskap". Vidare sökte jag på begreppet "storasyster" där jag fick 39 träffar och hittade boken "Storasyster, lillebror och andra platser i syskonskaran" av Oluf Martensen-Larsen och Kirsten Sørrig som jag använt mig av i min dokument analys. Sökningar på ord som "förstfödda", "mellanbarn" osv. gav inga träffar. Slutligen gjorde jag en sökning på "syskonskaran" där jag fick 13 träffar och hittade boken "Äldst, yngst eller mittemellan: din placering i syskonskaran och hur den påverkar dig" av Elisabeth Schönbeck som jag också använt mig av i analysen. Resterande litteratur som jag har använt mig av har jag funnit genom att gå igenom litteratur registerna i de böcker inom ämnet som jag här hittade.

Som komplement har jag genomfört sökningar i databasen *ELINs* - Electronic Library Information Navigator artikelsök. En sökning på begreppet "siblings" gav hela 18543 träffar, därför smalnade jag av sökningen genom att söka på begreppet "sibling studies" som gav 17 träffar. Dock hittade jag inga relevanta artiklar för min undersökning, då många av artiklarna är mer inriktade på syskon till föräldrar eller barn med funktionshinder. Istället gjorde jag en sökning på "sibling position" som gav total 31 träffar. Av dessa hittade jag 3 artiklar som jag använt mig av "SIBLING POSITION AND ACHIEVEMENT", "Birth Order Reconceptualized and the Second Youngest Child" samt "Suicide and Sibling Position". En sökning på "Birth order" gav hela 2196 träffar, av dessa hittade jag artikeln vid namn "Ruled by Birth Order?". Det stora antalet träffar gjorde det svårt att orientera sig, så för att hitta relevanta artiklar snävade jag därför av min sökning till "birth order" AND "behavior" och

hittade exempelvis artikeln ”Birth order: Self-injurious and suicidal behaviour among adolescents” som jag har använt mig av.

5.6. Etiska överväganden

Syskonpositioner är inte att betrakta som ett känsligt ämne, utan ett ämne som rör alla och som alla är en del av. Därför tror jag inte att min studie kommer att kränka någon specifikt utsatt grupp eller att kunskapen som jag kommer att få fram kommer att kunna missbrukas. Dock kan information som kommer fram eventuellt vara känslig för människor i informanternas närhet. Därför anser jag att det är viktigt att inta ett etiskt förhållningssätt för att skydda informanterna i min undersökning. Jag har följt autonomikravet då kunskapen jag får bara kommer att användas till min forskning och inte i andra sammanhang. Enligt Lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor står det att det bara är om forskningspersonen har samtyckt till forskningen som forskningen får utföras. Dessutom gäller samtycket bara om information om forskningen tidigare givits till forskningspersonen. Därför var jag noga med att innan intervjun informera informanterna om detta, samt försäkra mig om att jag hade samtycke från samtliga informanter. Jag informerade med grund i *öppenhetskravet* mina informanter om uppsatsens syfte och hur undersökningen var upplagd i stort, genom att skicka ut informationsbrev (Bilaga1) innan intervjuerna ägde rum. Jag förtydligade även för samtliga informanter att de kunde välja att bryta sin medverkan när som helst under processens gång. Enligt självbestämmandekravet och i Lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor står det att en intervjuperson har rätt att när som helst ta tillbaka sitt samtycke, vilket givetvis också gäller mina informanter. Samtliga informanter i min undersökning var över 18 år gamla, de deltog frivilligt i min undersökning och jag har anonymisera samtliga informanter.

6. Resultat och analys

I detta kapitel kommer jag att analysera min populärlitteratur samt mitt empiriska material. Jag har delat in kapitlet under två större underrubriker, i den första presenteras min dokumentanalys av populärlitteraturen. I den andra delen presenteras mina informanters svar som jag har sammanfört med mitt teoretiska perspektiv, tidigare forskning samt egna reflektioner.

6.1. Dokumentanalys av populärlitteratur

Det finns populärlitteratur som skildrar syskonpositioners karakteristiska egenskaper. I mitt sökande efter tidigare forskning kom jag över denna litteratur. Populärlitteraturen visar likheter med den tydliga bild som media har tillskrivit syskonpositioner, bilder som för oss människor kan vara svåra att befria oss ifrån. Därför ansåg jag det intressant att kort presentera och analysera dem i min studie som en utgångspunkt för mina intervjuer. En text kan tolkas på olika sätt, t.ex. i en kvalitativ studie av detta slag finns inga rätt eller fel. En text kan betyda olika saker för olika människor och hur vi läser och refererar texterna får konsekvenser för vad vi tänker och gör (Bergström & Boréus, 2000).

Populärlitteraturen som jag har valt att analysera är "Syskon" (1983) skriven av barnläkaren Karl König som menar att vårt syskonförhållande under uppväxten påverkar hur vi uppträder som vuxna. Han använder sin erfarenhet som "forsknings instrument" och lyfter fram händelser både från sin vänskapskrets och bl.a. bibliska och litterära gestalter. Han menar att det går att finna återkommande drag hos olika syskonpositioner, men att föräldrars uppfostran påverkar mest. Oluf Martensen- Larsen är psykiater och specialinriktad på bl.a. ungdomspsykiatri. Han har tillsammans med Kirsten Sørrig skrivit "Storasyster, lillebror och andra platser i syskonskaran" (2004). Den bygger på Martensen- Larsen egna erfarenheter och teorier av nästan fyrtio års kartläggningar av femtontusen svenskars och danskars släktförhållanden. Han menar att vår familjebakgrund samt plats i syskonskaran är avgörande för vem vi kommer att bli och vilka val som vi kommer att göra. Beteendevetaren samt den diplomerade småbarnspedagogen Elisabeth Schönbeck har skrivit "Äldst, yngst eller mittemellan" (2008) där hon presenterar iakttagelser som hon gjort genom att betrakta både kända och okända människors syskonpositioner. Hon påstår bl.a. att förstfödda är ansvarstagande, dominant och resultatnriktade och att mellanbarnet är klämt. Att ensam barn ofta håller en distans till andra människor även i vuxenlivet samt att yngsta barn sällan lyder auktoriteter och är mer öppna för äventyr.

6.1.1. Ensam - på gott och ont

I populärlitteraturen presenteras ensam barnet som ett barn som det sätts höga förväntningar på, som också tenderar att få mycket uppmärksamhet och kärlek (Schönbeck, 2008). De blir tidigt vana vid att ha ett stort inflytande och de uppfostras till att tro att de är alldeles unika och utveckla därför ett stort maktbegär. Vilket kan leda till att de kräver stor uppmärksamhet

och blir osjälvständiga (Schönbeck, 2008), vilket kan ses som lite motsägelse fullt då fördelarna är att de få en bra tro på sig själva. Ensambarn tenderar att tidigt visar ett intellektuellt försprång, kanske för att de spendera mycket tid i de vuxnas värld (Martensen-Larsen, 2004; Schönbeck, 2008). Det påstås att ensambarnet i större grad än andra känner sig mer bundna till föräldrarna samt känna en press på att förverkliga föräldrarnas förväntningar. Samt att de helst inte revoltera öppet utan gärna vill anpassa sig till föräldrarnas regler. Om ensambarnet är vant att stå i centrum, kan det bli svårt för dem att komma ut i en värld full av konkurrens, vilket gör att de kan känna sig svikna. Barn med syskon har genom konflikter lär sig att leva tillsammans med någon annan i en trygg miljö, något ensambarn får lära sig att göra på egenhand ute i en otrygg miljö (Schönbeck (2008)). Ensambarn beskrivs som ett ensamt barn som slits emellan en längtan efter att få vara med andra, och att vilja vara själv. Denna ambivalens kan följa barnen in i vuxenlivet vilket kan göra att ensambarnet blir isolerat (König, 1983; Schönbeck, 2008) König (1983) menar att ensambarn ofta anstränger sig mycket för att få uppskattning och erkännande och att de inte ger upp förrän målet är uppnått, egenskaper som gör att de kan utföra stordåd.

6.1.1.1 Reflektion

Hur påverkar denna bild ensambarnet? Ett ensambarn som kanske aldrig har saknat ett syskon eller inte alls känt sig ensamt, kan tänkas börja göra det när det målas upp en bild av dem som ensamma. Kanske börjar de då känna en saknad efter något som de innan aldrig har reflekterat över att de behövde. Ett socialt barn med många vänner som enligt populärlitteraturen beskrivs som ett barn utan social kompetens som har svårt att umgås med jämnåriga kanske börja tvivla på sin sociala förmåga. I så fall finns en risk att beskrivningen av ett ensambarn som asocialt gör att ensambarnet drar sig undan och blir just ensamt.

6.1.2. Det ansvarstagande förstabarnet

Hur påverkas den förstfödda av att vara först? Den förstfödda presenteras som ett barn med en speciell ställning både i syskonskaran och hos föräldrarna (König 1983). Men att vara först innebär inte alltid fördelar, det påtårs att det gör ett stort intryck i de förstfödda när de får ett syskon och måste dela sin plats (Martensen- Larsen, 2004). Förstfödda beskrivs som allvarliga, de anstränger sig för att vara föräldrarna till lags och blir ofta ambitiösa för att behålla sin ställning gentemot syskonen. De är ofta lojala och lydiga och tar sällan risker och de vill ha kontroll. Självförtroende kan vara bra, men självkänslan låg. Dock menar

Schönbeck (2008) att förstföddas förmåga att vara ansvarstagande, dominanta och resultatintriktade samt deras kontrollbehov ofta gör dem till dåliga förlorare. Förstfödda tenderar att vara rationella och målmedvetna, de vill gärna få erkännande och uppnå framgång (König, 1983).

6.1.2.1 Reflektion

Vad har en sådan beskrivning för konsekvenser för den förstfödda? En människa som får höra att de bör vara på ett visst sätt, formas kanske tillslut in i den rollen. Om de förstfödda får höra att deras roll är att vara duktiga, så blir det troligtvis viktigt för dem att vara duktiga. Alla söker vi efter uppmärksamhet och erkännande och om de förstfödda märker att de får detta genom att prestera så är kanske chansen stor att de gärna fortsätter att försöka imponera. Kanske upplever de förstfödda det som svårt att då vara oansvariga, då det bryter emot förväntningarna som vilar på deras roll. Men det kanske också är den positiva bilden av den förstfödda som ambitiös som gör den förstfödda ambitiös. Om man som förstfödd får höra att man är duktig och ambitiös så har man kanske större förutsättningar än sina syskon att bli det.

6.1.3. Det klämda mellanbarnet

Mellanbarnet presenteras som familjens klämda barn som får minst plats och inte tillräckligt med uppmärksamhet. Schönbeck (2008) menar att mellanbarnen inte tilldelas en tydlig roll, vilket kan göra att de känner sig vilsna, vänder sig inåt och ägnar hela sitt liv åt att hitta en plats där de passar in. Det påpekas dock att mellanbarnen ibland kan vända detta till sin fördel, just för att de inte har en lika tydlig roll som sina syskon kan de lättare smita från sina plikter. Mellanbarnen känner sig ofta friare än sina äldsta syskon och de gör snarare saker för att de vill än för att de måste och utbildar sig ofta till något kreativt. Mellanbarnen brukar inte sticka ut och reta därför inte upp någon av sina syskon, de är dessutom bra på att medla, och i vänskaps kretsar och på arbetsplatsen blir de ofta omtyckta. Mellanbarnen beskrivs som sociala överlag och vänder sig i större grad hellre till vänner än familj i svåra situationer. Det påpekas också att ett mellanbarn som känt sig klämt i en familj kan bli ifrågasättande och att ett typiskt mellanbarn kämpar både för sina egna och andras rättigheter (Schönbeck, 2008).

6.1.3.1 Reflektion

Det kan tänkas att ett mellanbarn som får höra att det är synd om dem som inte får någon

plats, kan eventuellt börja leta efter orättvisor som bekräftar påståendet. En sådan upptäckt skulle kunna sära mellanbarnen och bidra till att de börja känna sig utstötta. Ett mellanbarn som inte reflekterar över sin syskonposition märker kanske inte av att det "borde" känna sig klämt. Det positiva är och andra sidan att om mellanbarnet får höra att de är människor som följer sina drömmar, kan de kanske känna sig friare från krav och mer benägna att göra som de vill. Att de beskrivs som sociala och populära kan kanske stärka mellanbarnen och göra att de lättare finner vänner, som också kan väga upp den uppmärksamhet som de eventuellt kan tänkas sakna i familjen.

6.1.4. Yngsta barnet - den överbeskyddade livsnjutaren

I populärlitteraturen beskrivs yngsta barnen som livsnjutare, de överbeskyddas och vet att de är älskade oavsett vad de presterar, så de anstränger sig inte för att vara till lags. Schönbeck (2008) menar att yngsta barn sällan lyder auktoriteter och är mer öppna för äventyr, de vill inte ta ansvar och låter gärna andra leda. De följer sina känslor i högre grad och ger sig ofta in i spännande men riskfyllda projekt. De är oftare mindre ambitiösa och plikttrogna än sina äldre syskon, men har ofta högre självkänsla. Yngsta barn beskrivs också som lättsamma och revolterande, relationsinriktade mer samarbetsvilliga och omtyckta av vänner (Schönbeck 2008). Även enligt König (1983) tenderar yngre syskon att ta livet lättare. Dock är yngsta barnets liv inte bara en dans på rosor. När yngsta barnet lärt sig något nytt, så har redan de äldre syskonen kunnat det länge och därför blir ingen imponerad. Detta kan ge yngsta barnet en känsla av hopplöshet och göra att de ger upp lättare. Rollen som den duktiga är redan upptagen så yngsta barnen lär sig snabbt att lägga sin tid på något roligare. Schönbeck (2008) menar att inte få lära sig att ta ansvar kan ha en negativ inverkan på möjligheten att utvecklas. Att det inte räcker att bara bli älskad för den man är kan bli svårt för yngsta barnen att upptäcka när de kommer ut i den riktiga världen vilket kan bidra till både en dålig självkänsla och ett dåligt självförtroende. Föräldrarna fortsätter oftast genom hela livet att försöka hjälpa minstingen i familjen. Vilket kan bidra till ett ömsesidigt beroende som kan hålla kvar yngsta barnet hemma och hindra denna från att leva sitt eget liv (Schönbeck, 2008).

6.1.4.1 Reflektion

Att beskrivas som en äventyrlig livsnjutare kan vara positivt, men att också framställas som oansvarig och mindre plikttrogen är inte lika smickrande. Ett yngsta barn som hör denna beskrivning kan tänkas känna sig mer fri att göra som det vill, att de förväntas att ta livet

lätt samt kan också bidra till att de gör det. Men hur kan det påverka yngsta barnet att inte ha några förväntningar på sig? Att som yngsta barn få höra att man är oansvarig kan kanske rent av bidra till att man blir just det. Om det äldre syskonet presenteras som duktigt, men ingen förvänta sig något av den yngre, hur motiverad blir då yngsta barnet till att prestera?

Konkurrensen till det äldre syskonet kan då tänkas bli för stor och de yngre syskonen kanske då intalar sig att de inte har samma kapacitet att prestera. Då ingen annan tror på dem, kan det tänkas bli svårt för dem att tro på sig själva. Om det äldre syskonet redan är den ”duktiga”, kan det yngre syskonet likaväl göra något annat.

6.1.5 Sammanfattning

Författarna är i sina beskrivningar mycket eniga om medias bild av syskonpositionerna. Även när jag jämför med den vetenskapliga litteraturen på området så råder liknande åsikter.

Bilderna som målas upp av ensam barnet är både positiva och negativa. De bygger upp en negativ bild av en människa som verken kan eller vill umgås med andra utan trivs med att vara ensam. De ger också en positiv bild av någon som vill uppföra sig korrekt och har ett intellektuellt försprång som gör att de ofta presterar bra. Bilden som målas upp av den förstfödda är ganska dystert. Det pratas om någon som ägnar hela sitt liv åt att försöka hålla kvar sin plats i familjen genom att vara duktig. En ambitiös människa med dålig självkänsla, någon som låter bli att ta risker i livet för att de är rädda att misslyckas. Men de förstfödda har också tilldelats rollen som den ”duktiga” i familjen. Mellanbarnet beskrivs som det klämda barnet utan någon tydlig roll. De presenteras som nästan osynliga ”stackare” som ingen lägger märke till. Dock ges även en positiv bild av mellanbarnet som en fri och social människa som gärna följer sina drömmar och har lätt för att bli omtyckta. Att vara yngsta barn beskrivs både som bra och dåligt. Yngsta barnen beskrivs som oansvariga livsnjutare som tar livet lättare än övriga syskon. De är äventyrliga och tycker att det är viktigare att ha roligt än att prestera. Dock påpekas att yngsta barnet kan bli sårat när ingen blir imponerad när de lär sig något nytt. Samt att konsekvensen av att inte få lära sig att ta ansvar kan ha en negativ inverkan på deras utveckling.

6.2. Analys av Intervjuer

I detta kapitel kommer jag att presentera mina informanternas beskrivningar av sina egna syskonpositioner. Jag har valt att låta mina informanternas egna röster träda fram genom citat. Mitt empiriska material har sammanförts med mitt teoretiska perspektiv, tidigare forskning

samt egna reflektioner.

6.2.1. Utmanad ensamhet

Samtliga ensam barn i min undersökning beskrev en nära och kärleksfull relation till sina föräldrar, majoriteten uppgav att de nästan aldrig bråkade, samt att de själva hade varit ganska skötsamma. Ensam barn1 menar att anledning till att hon har stått sina föräldrar så nära kanske just var för att föräldrarna bara hade henne och när hon jämförde med andra barn från när hon var liten så upplever hon att hennes relation till föräldrarna var tajtare.

Ensam barn1 berättar ”Min pappa lekte mycket med mig. De ställde alltid upp på mig, när vi blev äldre så var det alltid bara en förälder som hämtade mig och mina kompisar när vi varit ute och så och det var min pappa, inga andra föräldrar”. Emerson & Pitkeathley (1996) hävdar att när man saknar ett syskon i sin uppväxt saknar man också ett livsviktigt socialt verktyg, men det kompenseras oftast ensam barnets föräldrar genom resurser och uppmärksamhet. Majoriteten av mina informanter, oavsett syskonpositioner uppgav att relationen till föräldrarna var bra. Samtligas yngsta syskon ansåg att de stod föräldrarna nära, medan de förstfödda samt mellan barnen hade blandade åsikter. Vissa menade att relationen blivit bättre med åren, medan någon enstaka från gruppen förstfödda inte alls tyckte att relationen var bra.

I populärlitteraturen beskrivs ensam barn som asociala, men majoriteten av mina informanter håller dock inte riktigt med. Ensam barn3 förklarar ”Jag var nog aningen försiktig till att lita på folk och var väl ganska tillbaka dragen... Det finns fortfarande stunder då jag behöver lite egen tid för att åter ladda batterierna”. Men det är ett påstående som ingen av de andra två ensam barnen i min undersökning håller med om, då båda upplevde sig själva som mycket sociala och uppgav att de hade många vänner och spenderade mycket tid ihop med andra barn under uppväxten. Dock ger andra studier i ämnet en annorlunda beskrivning. Emerson & Pitkeathley (1996) menar att när ensam barn inser att människor utanför familjen inte ser dem som speciella kan deras tro på sig själva skadas och det kan ha mycket svårt att ta kritik. Det kan vara svårt för ensam barn att komma in i gemenskapen då de inte riktigt har lärt sig ”reglerna för engagemang”. Ensam barn kan också dra sig undan för att de inte tycker om allt bråk och støj som kommer med en stor barngrupp. Vidare påstås att andra kan uppleva att ensam barnen har ett starkt självförtroende, när deras verklighet tvärtom oftast är problemfylld då många ensam barnet känner sig annorlunda, ensamma och uppger att något viktigt saknas

(Emerson & Pitkeathley, 1996).

Intressant är dock att notera att majoriteten av ensam barnen i min studie uppgav att de inte har känt sig ensamma under sin uppväxt. Det håller dock inte ensam barn2 med om ”Jag känner mig ganska ensam i livet, de som har syskon många av dem har mycket kontakt och de gör saker och ting tillsammans med sina syskon, men jag har ju ingen sån och jag har ingen riktig bästis heller, utan på så vis känner jag mig ensam”. Ensam barn3 anser att han har utvecklats mer på det sociala planet men tillägger:

Jag tror att jag har varit mer tillbaka dragen som ung än vad jag hade varit om jag hade haft syskon. Jag har aldrig behövt konkurrera om uppmärksamheten på samma sätt som kanske ett barn som har syskon behöver. Detta har säkert lätt till att jag under senare delen av min uppväxt var tvungen att söka mig utanför hemmets område för att skaffa mig en bekantskapskrets, som i förlängningen lätt till att jag har tvingats vara mer social och framåt.

Enligt Emerson & Pitkeathley (1996) känner många ensam barn ett ansvar för föräldrarnas lycka vilket gör dem ansvarsfulla men också kan ge dem skuld känslor. De påstår också att ensam barn vanligen inte gör någon tonårsrevolt och de ofta känner sig mer bundna till sina föräldrar. Dock håller ingen av ensam barnen i min studie med om att de har känt sig mer bundna till sina föräldrar än andra barn. Inte heller att de känt ansvar för föräldrarnas lycka eller att de inte skulle ha gjort någon revolt. Ensam barn2 berättar:

Under uppväxten var man väl som en vanlig tonåring, man var lite obstinat och tyckte att det var lite jobbigt allting, men det är väl naturligt att man är på det viset. Så det kan jag känna ibland att man var lite elak emot dem. Men det ordnade ju sig alltid, dem kunde vara stränga det kunde dem vara mot mig men vi hade en bra relation. Jag stod mina föräldrar nära, det tycker jag att jag gjorde.

6.2.1.1 Sammanfattande reflektion

Samtliga ensam barn i min studie beskriver sig själva som skötsamma och menar att relationen till föräldrarna var bra och de fick mycket uppmärksamhet. Men när det kommer till deras sociala förmåga går åsikterna isär. Endabran3 säger att jag var *nog aningen* försiktig och *väl ganska* tillbaka dragen osv. Det får mig att fundera över om bilden som ensam barn3 målar upp är det som han känner förväntas av honom, han kanske rent av tror att det är den

bilden som jag vill ha då den enligt media anses vara typisk för just ensam barn. Att han använder ord som *nog* och *väl* tyder på en viss osäkerhet, kanske minns han inte riktigt men tänker att det *nog* var så, för media påstår ju att det är så. Det intressanta är också att majoriteten av ensam barnen i min studie, inte alls känner igen sig i beskrivningen av dem utan tvärtom påstår sig vara mycket sociala barn med många vänner. Burr (2003) menar att människor konstruerar sin förståelse av världen tillsammans med och mellan varandra. Enligt socialkonstruktionismen bör vi alla ha en kritisk hållning till vårt sätt att betrakta världen och oss själva vilket inbjuder oss till att vara kritiska. Kanske visar det att det bara är våra föreställningar om ensam barnet som ett ensamt barn som gör att vi tror att de också är asociala. Har vi då tydliga föreställningar om att det är så, ser vi kanske bara det som bekräftar vår teori. Vad kan detta då få för konsekvenser? Som jag nämnde i dokumentanalysen tidigare kan kanske ett socialt barn med många vänner som enligt medierna beskrivs som ett barn utan social kompetens, börja tvivla på sin sociala förmåga. Ensam barn² uttrycker dock en känsla av ensamhet, men kanske längtan hon bara efter en nära vän, men kopplar det till syskonpositionen då det finns en bild som beskriver att ett ensam barn känner sig ensamt.

Ensam barn som inte har reflekterat över att de ”borde” ta ansvar för familjen eller leva upp till deras förväntningar kan eventuellt börja rannsaka sig själva. Vilket kan leda till att de då börja känna av förväntningar som de inte har känts förut, då de tror att det är vad som förväntas av ensam barnen. Kanske börjar de rent av få skuld känslor för att de inte har reflekterat över föräldrarnas lycka innan. Ensam barn² håller inte med den bild som målas upp av ensam barnet som någon som t.ex. inte gör tonårsrevolt. Dock pratar hon om normalitet ”var man *väl* som en *vanlig* tonåring” och ”det är *väl naturligt* att man är på det viset”. Det verkar vara viktigt för oss människor att upplevas som normala, vilket kanske också gör att vi låter oss formas av rädsla att sticka ut. Men vad är ett normalt beteende, och vem bestämmer i så fall det? Vad som är normalt varierar över tid, det normala blir ett rättsnöre även om idealet ligger bortom det normala. Vi prövar vårt sätt att tänka och vara i möten med andra och genom dessa möten utvecklas en bestämd normalitet (Svensson, 2007).

6.2.2. Det pliktrogna först barnet och det bortskämda yngsta barnet?

Majoriteten av de först födda i min undersökning beskriver ett stort behov av att synas och få uppskattning, samtliga anser också att de är mycket ansvarsfulla. Studie påstår att först födda

ofta tar på sig rollen som ordningsvakt, hjälpreda och ledare (Dunn 1984). Förstfödda³ känner igen sig ”Jag var försiktigt, blyg och ansvarstagande och ville vara duktig. Jag var rädd för det mesta”. Förstfödda¹ berättar:

Min yngre syster har alltid varit lite tillbakadragen och jag har varit mer framåt. Hon har svårt att ta tag i problem som jag ofta gör åt henne. Hon blir lat i sin tillbaka dragna roll... Jag kan känna en brist på att inte alltid kunna räcka till på något vis, jag kan inte slappna av på samma sätt och skämta och vara ansvarslös som hon ibland kan. Det krävs mer av mig.

Citatet ovan visar att syskonen har tilldelats och accepterat två helt olika roller. Den förstfödda är medveten om att det krävs mer av henne och hävdar att den yngre systemen har svårt för att ta tag i problemen. Istället för att låta det vara systemens eget problem, stiger hon istället in och löser problem åt sin lillasyster. Vad kan dessa roller ha för inverkan på syskonen? Dunn (1984) menar att familjemedlemmar har ett komplicerat nätverk mellan sig som påverkar dem. De äldre syskonen har en större benägenhet att påverka sina yngre syskon, då de yngre syskonen oftare använder sina äldre syskon som förebild, medan de förstfödda lättare påverkas av föräldrarna. Förstfödda¹ beskriver själv att hon inte kan slappna av och känner att hon inte räcker till, medan den yngre systemen kan skämta och agera ansvarslöst. Den förstföddas liv är mer fyllt av ansvar och krav, medan den yngre systemen vet att hon inte behöver pressa sig för att storasyster ordna upp situationen i alla fall, så för henne blir livet i det avseendet helt enkelt lite lättare.

För majoriteten av de förstfödda i min undersökning var det mycket viktigt att prestera bra, deras självkänsla verkade vara kopplad till vad de presterade. Förstfödda³ berättar ”Om du gör fel så ser jag inte dig. Det var min mammas straff, och det var ett jättehemskt straff att inte bli sedd”. Samtliga yngsta barn i min undersökning har reflekterat över sina äldre syskons ambitioner och tror att de äldre känner betydligt större press. Yngsta barn¹ berättar ”Min syster känner nog mer press med att lyckas och vara bra och aldrig misslyckas”. Förstfödda¹ kan känna igen sig ” Klart att det ibland skulle kännas skönt att inte behöva prestera så mycket utan bara kunna ta det lugnt och känna sig nöjd med det”. Samtliga förstfödda i min undersökning är eniga om att de har varit ledare i sina syskonskaror. De uppger att de både i syskonskaror, vänskaps kretsar, under värnplikten, i skolan och också i sitt arbete har eller har haft ledande positioner. Dunn (1984) menar att dominans och makt i en syskonskara är intimt kopplad till syskonens ordningsföljd. Majoriteten av mellanbarnen

uppger att det aldrig har funnits någon ledare inom deras syskonskaror, däremot är yngsta barnen helt överens om att det är de äldre syskonen som bestämmer. Yngsta barn3 berättar "Min storsyster är äldst och vet mest så det blir nog ganska naturligt". Majoriteten av yngsta barnen uppger också att de trivs bra med att det äldre syskonet tar ansvar, så att de slipper. Yngsta barn2 förklarar "Min syster är mer drivkraftig, tar tag i saker, jag gör bara saker om jag måste i princip... Jag trivs bra i den situationen när jag slipper göra något som är lite mer krävande". Det är något som förstfödda1 känner igen "Mina föräldrar låter inte min yngre syster ta något ansvar och jag kan haka på det och det kan man ibland känna att hon borde pressas lite mer, för att det lägger över lite för mycket på mig. Jag hade önskat att hon tog en större del". Frank, Reinhart & Fitzgerald (1987) håller med om att föräldrarna behandlar sina barn olika. Samtliga yngsta barn i min undersökning menar att det viktigaste för dem är att ha roligt, inte att pressas, till skillnad från deras äldre syskon. Yngsta barn3 berättar:

Jag vill inte vara på samma jobb i 50 år. Jag vill hellre prova på mycket, om det är roligt kan jag stanna där ett tag, sedan kommer jag kanske på något annat som verkar ännu roligare. Man har ju större möjlighet till olika jobb om man har testat olika, man vet vad man tycker är roligt. Jag började läsa till hudterapeut för att jag tänkte att det blir mer som en hobby. Däremot min syster tycker att man ska ha en riktig yrkesutbildning, det är viktigt för att hela släkten har haft det innan och då vill hon följa dem. Men det är mest positivt för mig för att jag känner att jag inte har så mycket press på mig. Om hon gör det så kan jag göra lite som jag vill.

Majoriteten av yngsta barnen menar att det var mer tillbakadragna när de var yngre, men att de idag är mer framåt och ofta bjuder mer på sig själva än sina äldre syskon. Joshua K. Hartshorne (2010) påstår att det finns en koppling mellan födelseordningen och personligheten och beteendet. Enligt Dunn (1984) beror likheter i personlighetsdrag hos syskon mer på likheten i generna än på deras uppväxtmiljö, miljön bidrar snarare till att göra syskon olika. Yngsta barn3 förklarar "Jag var mesig, väldigt blyg, tystlåten och osäker. Men idag är jag mer framåt, glad, ganska självständig". Majoriteten av yngsta barnen anser att de har lättare att finna sig i situationer än sina äldre syskon, som ofta blir mer upprörda samt att de äldre syskonen oroar sig mer. Det håller dock inte yngsta barn3 med om som menar att hon är väldigt orolig för saker och i stället för att leva i nuet kan oroa sig för saker som kanske kommer att hända om ett år. Samtliga yngsta barn är dock överens om att de äldre syskonen är dem som tar mest ansvar.

6.2.2.1. Sammanfattande reflektion

Samtliga i min undersökning var medvetna om vad som förväntades av dem, både föräldrar och syskon var eniga om att syskonens gemensamma ansvar främst vilade på det äldsta syskonet. Men om de äldre syskonen inte självmant hade tagit en dominant roll hade de yngre syskonen kanske gjort det lika bra. Om det är så verkar förstfödda vara mer ansvarstagande för att det är vad som förväntas av dem, de tar helt enkelt på sig den rollen som samhället ger dem. Alternativt att de gör det frivilligt för att kunna behålla den ledande rollen gentemot sina syskon. Burr (2003) menar att all kunskap härstammar från att världen studeras ur ett eller annat perspektiv. Vårt sätt att förstå världen kommer inte från någon objektiv verklighet utan från andra människor, både från idag men också från förr. Vi är födda in i en värld där vissa ramar och kategorier, använda av människorna i vår kultur, redan existerar.

Beskrivningarna ovan gör den redan uppmålade bilden av de äldre syskonen som ambitiösa och ansvarstagande och de yngre som bortskämda allt skapare. Majoriteten av de förstfödda i min studie känner ett behov av att prestera för att bli sedda och därför fortsätter de att ta ansvar för sina yngre syskon som mer än gärna verkar ge över ansvaret. Yngstabarn² uppskattar att han ”*slipper* göra något som är *lite mer krävande*”. Ett citat som tyder på att han är medveten om att han *slipper* undan och att någon annan gör det som är *lite mer krävande* åt honom. Yngsta barn³ berättar om vikten att ha roligt i livet och att hon vill ha ett jobb som är mer som en hobby, medan henne äldre syster anser det vara viktigt med en yrkesutbildning för att de andra i släkten har det. Yngsta barn³ uttrycker hur hennes liv blir lättare tack vare att den äldre system tar på sig ansvaret, för då har inte hon samma press på sig vilket märks tydligt i citatet ”Om hon gör det så kan jag göra lite som jag vill”. Men vad är det som gör att de förstfödda i min undersökning har tagit på sig rollen som ledare och varför har yngsta barnen frivilligt gett bort den rollen? Det känns osannolikt att tro att ett barn föds in i en roll med förbestämda passande egenskaper. Troligare låter att vi formar varandra in i dem positionerna som vi förväntas ha. Att få höra att man är oansvarig och mindepiktrogna kan, som jag nämnde tidigare i dokumentanalysen, kanske rent av bidra till att man blir just det. De yngre syskonen kanske då intalar sig att de inte har samma kapacitet till att prestera. Att vara den som allas förväntningar vilar på kan, som jag nämnde tidigare, vara betungande vilket blir tydligt i förstfödda¹ citat där hon medger att det skulle kännas skönt att inte behöva prestera så mycket och faktiskt känna sig nöjd med det.

6.2.3. Mellanbarnet - den där mittemellan

Mellanbarnens upplevelser i min studie skiljer sig åt drastiskt. Vissa uppger att de aldrig har känt sig klämda, medan andra uttrycker en stark känsla av att inte fått tillräckligt med plats. Mellanbarn1, som bara växt upp med syskon av samma kön, berättar ”Jag tyckte liksom att mina systrar hade mer plats och jag var mer i mitten och verken var den som de lyssnade på eller den lilla som man tog hand om”. Lindert (1977) menar att i familjer med fler barn har inte föräldrarna tillräckligt mycket tid, energi och pengar till varje barn. Mellanbarn1 fortsätter:

Jag var lugn och busig och gjorde lite som jag ville. Men jag har alltid varit besviken på något sätt. Även om inte dem kanske tycker det så tycker jag att mina föräldrar alltid har varit stolta för den äldsta dottern... och den yngsta hon var lite bortskämd tyckte jag. Men jag var ju enkel och fick det enkelt för mig, för mina systrar fick också mycket mothugg och konflikter i och med att de var hetlevrade båda två, dem konflikterna slapp ju jag och på så vis var jag ju enkel.

Lindert (1977) påstår att det yngsta barnet verkar få mer resurser av föräldrarna under hela sin barndom, och frågar sig om det kanske kan vara anledningen till att yngsta barnet tenderar att stanna i skolan längre än mellanbarnet. Därför finns det goda anledningar att titta mer på de uppskattningar om hur mycket tid varje enskilt barn får. Dock uppgav föräldrarna i Frank, Reinhart & Fitzgerald (1987) studier att de spenderade mest tid med, samt kände mest ömhet för mellanbarnet. Mellanbarn3 menar att han inte känt sig klämd, men berättar att han under tonåren började ”revoltera mot diverse strukturella förtryck”, vilket enligt populärlitteraturen kunde tyda på att man känt sig just klämd. Mellanbarn3 berättar:

Jag var ett snällt barn som alltid brydde mig om mina nära och kära. Under Adolescensen började jag något av en frigörelse process där jag försökte hitta vem jag var och en egen identitet, detta tog sig uttryck genom att revoltera mot diverse strukturella förtryck som jag såg dem, jag fick en något mer kaxig attityd emot min omvärld. På senare tid har jag blivit ganska tillfreds med den jag är och jag känner mig ganska balanserad i mitt liv.

Samtliga mellanbarn menar att de gärna undviker konflikter samt att de alltid har haft lätt för att få vänner, något som deras äldre syskon bekräftar. Dunn & Plomin (1992) menar att det finns samband mellan olikheterna som finns i syskonens personlighet och skillnader i

syskonens upplevelser med vännerna. Majoriteten av mellanbarnen uppger att de känner att föräldrarna alltid varit mer nöjda över vad deras äldre syskon har presterat. Mellanbarn2 berättar:

Jag kunde ibland tycka att mor var orättvis, men det var hon ju inte. Jag tror att hon höll med min äldre syster, för att hon var väldigt duktig och fick vara med mycket. Hon kunde mjölka och hon bakade och hon lagade mat, jag hjälpte också till men jag fick mer skala potatis eller hämta vatten.

Mellanbarn2 tillägger ”Jag kände att min äldre systers plats redan var tagen och att jag fick göra någonting annat”. Mellanbarn1 känner igen sig i det ”Jag tror att den äldsta har på något sätt redan tagit sin ledar roll och därför bryr man sig inte om att strida om platsen utan man ställer sig i andra position”. Tendenser att mellanbarn känner sig åsidosatta har noterats av Kirkcaldy, Richardson-Vejlgaard, Randall & Siefen (2009) som menar att i en studie av över 2200 unga konstaterades att mellanbarn har betydligt lägre självkänsla än andra. Deras egen undersökning där ett urval av 2553 barn och ungdomar på en psykiatrisk klinik har utvärderats med hjälp av strukturerade intervjuer fann de även att födelseordning är förenat med både självmord- och självskadande beteende. Även Lester (1987) rapporterar om ett samband mellan syskonplacering och självmordsbeteende och konstaterade att majoriteten av dem som hade försökt begå självmord var mellanbarn, följda av yngsta barn. Studier visar att överrepresenterade av dem som genomfört ett självmord var förstfödda samt mellanbarnen.

6.2.3.1. Sammanfattande reflektion

Majoriteten av mellanbarnen i min studie menar att de inte känt sig klämda. Dock pratas det om äldre syskon som föräldrarna ansåg var duktigare och yngre syskon som inte behövde ta lika mycket ansvar, vilket tyder på en viss avundsjuka. Bilden av mellanbarnet i min studie visar på ett barn utan någon tydlig roll, mellanbarnen får försöka hitta en egen plats. Då vi människor talar om mellanbarnen som just klämda, som jag nämnde i dokumentanalysen, så gör vi kanske samtidigt att de känner sig som ”stackare”. Kanske är mellanbarnet inte ett klämt barn, men ett barn som mer tydligt behöver kämpa med konkurrens.

Socialkonstruktionismen anser att vi bör vara misstänksamma mot våra antaganden om hur världen tycks vara. Det betyder att de kategorier som vi människor använder oss av för att förstå världen inte nödvändigtvis behöver vara riktiga (Burr, 2003).

Kanske är det de föreställningar som vi människor verkar ha av den äldre som duktig och den

yngre som liten och söt som gör att mellanbarnen känner sig överflödiga. Kanske är det anledningen till att de enligt studierna ha sämre självförtroende och är över representerade bland dem som har försökt att begå självmord. Att ha varit yngst och sedan fått den platsen tagen av någon annan är troligtvis svårt för mellanbarnet som då måste växa upp, trots att rollen som den stora och duktiga redan är tagen, vad blir det då för plats över? Som jag nämnde tidigare kan då kanske ett mellanbarn som tidigare inte har reflekterat över sin plats i syskonskaran, börja känna sig klämt då det är den bild som presenteras.

6.2.4. Uppmärksamhet och konkurrens

Mellanbarn³ berättar ”Min syster har haft en silver sked i munnen hela sitt liv. Att hon är den enda flickan och dessutom yngst har gjort att hon har haft det ganska bra” och tillägger att han nog varit mer skyddande mot sin lillasyster än mot sin lillebror. Enligt Dunn & Plomin (1992) uppgav nästan hälften av alla syskon i deras studie att det fanns skillnader i hur föräldrarna behandlade dem. Redan mycket tidigt i barndomen reagerar barn på syskonens samspel med föräldrarna. Kärleken som ett barn själv får kan överskuggas av den tydliga kärlek barnet kan se mellan sitt syskon och mamman. Frank, Reinhart & Fitzgerald (1987) har gjort en studie som visar att föräldrar både behandlar och känner olika för sina barn. Majoriteten av trebarnsföräldrarna i studien uppgav att de spenderade mest tid med, samt kände mest ömhet till mellanbarnet. Föräldrarna trodde att de yngsta barnen tyckte minst om dem samt att de äldsta barnen tyckte mest om dem. Dock uppgav de samtidigt att de yngsta barnen upplevdes som de lättaste och mellanbarnen som de svåraste, kanske för att de också var mellanbarnen som startade flest gräl. Hur föräldrarna behandlar sitt barn påverkar barnets inställning till sitt syskon. Ett barns relation till föräldrar och syskon kan påverka och påverkas av barnets personlighet (Dunn & Plomin, 1992). Dunn (1984) menar att mammor ofta ”premierar” det yngre av syskonen när barnen är små, men vissa studier visar också att mammor spendera mer tid tillsammans med sin förstfödda. Peter H. Lindert (1977) påstår att barn i stora familjer tenderar att ha ett lägre IQ detta då föräldrarna inte har tillräckligt mycket tid, energi och pengar till varje barn. I min undersökning har majoriteten av informanterna förklarat att det har funnit situationer när de har känt sig orättvist behandlade, men också att det har funnits gånger när de själva har favoriserats. Förstfödda³ känner att hon framhölls av sina föräldrar, men minns också gånger då hon känt sig orättvist behandla. Förstfödda³ berättar:

Jag minns vid ett tillfälle när jag hade köpt ett par skor för egna pengar och vi skulle ut på disco min yngre syster och jag. Hon var ledsen för att hon inte kände sig fin och min mamma tvingade mig att ta av mig mina nya skor och ge dem till min syster, för att det ordnade sig väl för mig i alla fall, så hon fick ha mina nya skor och jag fick ha några andra. Jag kan inte minnas att jag var arg på min syster för det, men jag var arg på min mamma för det.

Dunn & Plomin (1992) frågar sig om barn i samma familj faktiskt har samma föräldrar, detta då många av de erfarenheter som barnen får i familjen skiljer sig åt mellan syskonen, då föräldrar och även syskon behandlar dem olika. Samtliga syskon i min studie har upplevt att de ibland behandlades olika än sina syskon. Intressant att notera var att när mina informanter målade upp bilden av sig och sina syskon för mig så kunde jag ibland märka en tendens till tävling om vem som hade det värst. Vilket stärks av förstfödda³ citat ”min syster tyckte nog att hon hade det värst, och jag tyckte att jag hade det värst”. Enligt Judy Dunn (1984) påverkas föräldrar av barns olika personligheter och behandlar dem därför olika. Syskonrelationerna påverkas av föräldrarna, men den påverkar också beteendet föräldrarna har mot båda barnen. Relationen till föräldrarna tycks påverka barnens beteende mer än kön och åldersskillnad. På frågan om syskonen har känt någon avundsjuka gentemot varandra är svaren, oavsett syskonposition, olika. Intressant att notera är dock att majoriteten misstänker att syskonen har känt avundsjuka gentemot dem. Förstfödda¹ berättar att hon kan känna avundsjuka mot sin yngre syster då det inte krävs lika mycket av henne, men hon själv känner att hon behöver prestera för att bli uppskattad. Även mellanbarn¹ berättar ”Jag tycker att min storasyster berömdes och visade upp och var den duktiga och de pratade om henne som den duktiga och sedan var det lillasystern som var liten och söt och gullig”. Yngsta barn¹ spekulerar ”Jag kan tycka att min storasyster alltid lyckas hela tiden. Men ibland kan det nog vara tvärt om att jag våga bjuda mer på mig själv”. Ingen av intervju personerna i min undersökning uppger att de har uppstått några tävlingar mellan syskonen om föräldrarnas uppmärksamhet. Men tillägger att de på sitt eget sätt ändå försökt fånga föräldrars uppmärksamhet. Förstfödda³ förklarar ”Jag ville hela tiden visa mig duktig, men inte för att tävla med mina syskon utan mer för att det var ju enda sättet att bli sedd”. Mellan barn¹ fundera

Det kanske var därför som jag gav mig ut på så mycket äventyr. Det kanske är för att mina syskon har varit så flickiga som jag har varit en pojkflicka, för att jag ville visa mig annorlunda. Jag fick min uppmärksamhet genom att slå mig. Jag gav mig kanske in på vissa saker för tidigt

för att visa att jag också kunde det.

Dunn & Plomin (1992) hävdar att syskons olika upplevelse i sin syskonrelation är relaterat till problembeteenden. Ju större skillnaden i tillgivenheten mellan syskonen är, desto troligare visade det sig vara att det äldre syskonet skulle visa ett mer anti-socialt beteende och blir mer depressiv. Ju större skillnaden i det fientliga beteendet var mellan syskonen desto sämre visade sig självkänslan att vara.

6.2.4.1. Sammanfattande reflektion

Majoriteten av mellanbarnen målade upp bilden av sig själva, som nämndes tidigare, som dem som fick minst uppmärksamhet och som gärna undvek konflikter. Vilket inte stämmer överens med Frank, Reinhart & Fitzgerald (1987) studier där föräldrarna påstår att de spenderar mest tid med mellanbarnet, samt att mellanbarnet faktiskt var dem som startade flest gräl. De förstfödda kände att små syskonen blev "premierade" medan mammorna påstod att de förstfödda fick mest tid. Vad är det som gör att vi verkar tävla om vem som har det värst? Som nämndes tidigare så känner vi kanske alla att vi blev orättvist behandlade ibland. Kanske bär vi än idag med oss oroligheter i kroppen som vi tror beror på fel behandling i barndomen. Men om alla mer eller mindre känner av det, är det då verkligen ett fel i föräldrarnas behandling eller helt enkelt en dålig självkänsla eller en oro i vårt liv som beror på oss själva? Vi skyller kanske bara på barndomen för att lägga ansvaret utanför oss själva. Yngsta barn² tror att våra upplevelser mer påverkas av vår personlighet "Jag tror nog att min syster skulle säga att hon hade en mycket jobbigare uppväxt, för hon tyckte att allting var så jobbigt, så hon gjorde det jobbigt för sig själv".

Att syskon reagerar på hur föräldrarna förhåller sig till samtliga barn i familjen är forskarna och informanterna i min studie eniga om. Men vem som egentligen känner sig mest orättvist behandla, eller känner mest rivalitet emot sina syskon är svårt att urskilja. Kanske finns det inga skillnader mellan olika syskonpositioners sätt att agera, kanske finns inga specifika karaktärsdrag för respektive syskongrupp. Troligt är att syskonpositionernas egenskaper skapas utifrån våra förutfattade meningar, som i sin tur troligen vandrat genom generationer med grund i vår kulturs normer och värderingar. Burr (2003) menar att vi förstår världen olika beroende på vart i världen vi bor och under vilken tidsperiod vi lever. Vårt sätt att förstå världen, kategorier och begrepp som vi använder, är en produkt av den historia vi har och den kultur vi lever i. Att familjens medlemmar troligtvis påverkar varandra är majoriteten eniga

om. Bäck-Wiklund & Johansson (2003) menar att kärnfamiljen förr hade en central betydelse att upprätthålla ordning och stabilitet i samhället, då den sågs behålla kulturella värden och beteendemönster i samhället. Idag har det sättet att tänka kring familjen som en helhet byts ut och man fokuserar istället på hur t.ex. föräldraskapet utformas i nya familjemönster, vilket pågår dagligen. Genom vardagliga handlingar skapar medlemmarna sin familj (ibid).

6.2.5. Syskonstöd

Samtliga informanter i min undersökning menar att de står sina syskon nära samt att de har kommit närmare sina syskon sedan de blivit äldre. Dunn (1984) menar att det är sällan syskon utvecklar en nära relation i vuxen ålder, vanligt är dock att den nära relationen från uppväxten bevaras under hela livet. Samtliga informanter uppgav att de skulles ställa upp för sina syskon om det verkligen gällde samt att de trodde att deras syskon skulle göra samma sak för dem. Gemensamt för de förstfödda i min undersökning var att majoriteten av dem hade för vana att inte vända sig till sina yngre syskon för stöd. Förstfödda² berättar: ”Jag förväntar mig stöd från min yngre bror när jag ber om det, men han har varit för ung har jag alltid tyckt... Ärligt talat så har jag aldrig funderat på att ta råd från min lillebror”. Mellanbarnen är överens om att de förväntar sig stöd från sina syskon när det händer något. Mellansyster¹ tillägger ”Min storsyster är beskyddande mot mig, det har hon alltid varit. Storsyster skulle skydda mig från allt och när det kommer till lillasyster har vi gemensamt ansvar”. Yngsta barnen uppger att de förväntar sig stöd från sina syskon lite hela tiden om lite allt möjligt när de behöver det, men är medvetna om att deras äldre syskon inte vänder sig till dem i samma utsträckning. Yngsta barn³ förklarar ”När jag behöver prata ut då ringer jag alltid min äldre syster och ber om råd och stöd, det får jag alltid. Men det är inte ofta hon ringer till mig. Hon skulle aldrig be mig om råd”.

6.2.5.1. Sammanfattande reflektion

Yngre syskon förväntar sig stöd av de äldre lite heltiden angående allt möjligt, vilket de också får, men de äldre begär inga gentjänster. Citaten ovan antyder återigen att vi skapar roller som vi tillskriver vissa förväntningar. Burr (2003) menar att våra observationer av världen visar oss att det finns t.ex. två kategorier av människor, män och kvinnor.

Socialkonstruktionismen menar att vi istället lika väl skulle kunna dela in människor i kategorier som t.ex. långa eller korta. Vidare undrar jag om vi också tillskriver t.ex. gruppen förstfödda som ansvarstagande, för att vi har ”bestämt” att det är så, när det i själva verket

kanske är det yngsta syskonet som är mest ansvarstagande. Ett äldre ansvarstagande syskon förväntas inte behöva den ”oansvarige” yngre syskonets hjälp, utan klarar sig som vanligt bra på egenhand. De äldre syskonen ifrågasätter dock inte sina yngre syskon när de ber om hjälp utan verkar uppleva det som en självklarhet att de ska ta hand om dem, det ingår i deras roll. Förväntningarna på vem som ska hjälpa vem blir tydlig i mellanbarn1 citat där hon vet att storasyster skulle skydda henne mot allt, i deras relation blir hon omhändertagen, men när det kom till den yngsta systemen så hade båda ansvaret. Att inte blir betrodd att kunna vara till hjälp för någon annan, kan kanske rent av vara sårande för de yngre syskonen som säkert skulle vilje hjälpa sitt äldre syskon om det bara fick chansen. Genom att tillskriva de yngre syskonen egenskaper som oansvariga och mindre ambitiösa förminskar vi kanske också dem och deras tro på sin egen kapacitet. Om de äldre syskonen lät de yngre syskonen ta mer ansvar kanske de äldre hade kunnat tillåta sig själva att slappna av mer.

6.2.6. Syskonpositionernas betydelse

Dunn & Plomin (1992) menar att det som barnen i samma familj upplever olika är de miljöfaktorer som är av betydelse för utvecklingen, antingen så har inte familjen någon effekt på barnens utveckling eller så bidrar den till att syskonen blir olika. Majoriteten av mina informanter i studien, oavsett syskonposition, uppgav att de på grund av sin födelseordning tror sig har fått en viss plats i familjen vilket har påverkat deras egenskaper. De uppgav också att föräldrarna har behandlat dem olika på grund av det, och de är medvetna om att deras syskon kan ha upplevt uppväxten annorlunda. Majoriteten av ensam barnen tror dock inte att deras syskonposition har haft någon nämnvärd inverkan på deras personliga egenskaper. Men Joshua K. Hartshorne. (2010) han tillsammans med kollegor under 2009 publicerade bevis för att syskonplacering t.ex. påverkar vilka vi väljer som vänner och makar och att vår position i vår familj påverkar hur vi blir. Förstfödda³ berättar:

Mina föräldrar trodde på mig, de trodde nog att jag klarade mer än vad jag klarade för att jag var äldst. När jag ser min mellansyster och hennes kvalitéer så tror jag att hon hade passat bättre i den rollen som jag har, men hon fick ju aldrig det med sig att hon skulle klara det, men det fick ju jag. Om min mellansyster hade haft ett bättre självförtroende i vad hon vågar och klarar av så skulle hon kunna ha de positioner som jag har och klara dem på ett bättre sätt.

Samtliga förstfödda är övertygade om att deras plats i syskonskaran har påverkat dem. Majoriteten av de förstfödda känner att föräldrarna förväntar sig mer av dem vilket gör att de

också känner ett stort ansvar. Förstfödda1 förklara ”Allting med mig är första gången, allting med min syster har de redan gjort en gång”. Hon menar att hon får klara mycket på egenhand vilket gör henne självständig, samt att hon får mer uppmärksamhet då hon gör allting först. Hon hävdar att man som storasyster får en översiktlig koll på familjen och man lär sig att organisera och leda en grupp, vilket kan göra en mer utåtriktad och framåt. Yngsta barn1 tror också att syskonpositionen påverkar ” Jag har inte behöver göra saker för att jag är så liten”. Hon tror att anledningen till att hon inte är lika framåt och pratar, eller tar ansvar, som sin äldre syster kan bero på att systemen alltid har gjort det åt henne. Mellanbarn1 tror också att syskonpositionen påverkar:

Det har jag trott hela tiden... Det här att jag inte ta för mig tillräckligt mycket för att det var någon som alltid blev presenterad som duktig och gjorde allt det där som man skulle göra, någon som föräldrarna visade upp. Jag tror inte att jag kan, jag känner nu efteråt att jag kanske hade kunnat lika mycket som min storasyster men då trodde inte jag att jag hade kapacitet att plugga vidare på någon större utbildning. Hon var ju så annorlunda, om hon pluggade så var det den typen som gjorde det... Det har jag ju upptäckt långt efteråt att jag hade precis om inte bättre betyg som jag skulle kunna ha gjort något med. Jag skulle ha velat få mer plats. I just det läget tror jag att man kan få ett bättre självförtroende om man är det första barnet och få vara den som blir den naturliga ledaren. Men jag har aldrig känt någon press att jag måste göra vissa saker, vilket jag tror att min syster har känt ibland, utan jag har alltid gått min egen väg.

Bortsett från gruppen förstfödda finns det ett fåtal informanter från övriga syskonpositioner som inte tror att deras syskonposition har påverkat dem nämnvärt. Mellan barn3 berättar:

Jag är inte helt övertygad om det, visst har jag sett att min äldsta bror var mer hårt hållen en min yngsta syster från mina föräldrar sett till kontroll och hur mycket regler de förmanade, så det finns väl en tanke hos mig att det på grund av att det funnits syskon så har föräldrarna uppfostrat oss annorlunda och att detta har fått en konservens på våra personliga egenskaper. De personliga egenskaperna som har påverkats av detta vet jag inte riktigt vad det skulle kunna vara, kanske benägenheter att ta risker... Men jag vet inte, jag tror inte att det har påverkat.

6.2.6.1. Sammanfattande reflektion

De informanter som tror att deras syskonposition har påpekat dem målar upp en bild av sin egen och sina syskon som väl stämmer ihop med den bild som både media och tidigare forskning presenterar. Mellanbarn1 menar att hon inte tror att hon tar för sig för att den äldre

syster blev presenterad som duktig och att hon då inte trodde att hon hade samma kapacitet. Yngsta barn1 tror att anledningen till att hon inte är lika framåt och pratar eller tar ansvar, som sin äldre syster kan bero på att systemen alltid har gjort det åt henne. De vetenskapliga studierna och populärlitteraturen har många likheter, båda menar att vår syskonposition påverkar hur vi blir. Mina informanter har dock delade åsikter om det. Mest övertygade om att syskonpositionerna verkligen påverkar ens personliga egenskaper är de förstfödda. Kanske för att de förstfödda tillhör den grupp som vi har tilldelat kanske både mest tydliga och mest betungande egenskaper. Ska t.ex. de förstfödda leva upp till bilden av den förstfödda krävs att de är ambitiösa, ansvarstagande och tydliga ledare. Är personen i fråga inte det, kan denna ändå tänkas känna av förväntningar som vilar på syskonpositionen och då känna att de borde bli just sådan som vi förvänta oss att de ska vara. Kanske att de rent av känner sig misslyckade och otillräckliga om de inte klarar av att leva upp till de förväntningar som vi har tillskrivit rollen.

7. Avslutande diskussion

Syftet med min studie var att undersöka hur människor resonerade kring sina syskonpositioner. Detta kapitel är uppdelat i två underrubriker där jag i den första delen kommer att sammanfatta hur mina informanter resonerade kring sina syskonpositioner. I den andra delen kommer jag att föra en diskussion där jag bl.a. frågar mig om det ens är möjligt att hitta några stabila sanningar om syskonskap och om vårt sätt att prata om syskonpositioner rent av påverkar vårt sätt att förhålla oss till varandra.

7.1. Sammanfattande resultat

I min dokumentanalys upptäckte jag att författarna är i sina beskrivningar om de olika syskonpositionerna mycket eniga. Deras beskrivningar är lik den bild som både media och tidigare studier inom ämnet målar upp av syskonpositionerna, dock skiljer den sig något från mina informanternas upplevelser. I populärlitteraturen beskrivs ensam barnet som ett ensamt barn som har svårt att socialisera sig med jämnåriga, den förstfödda som någon som är ansvarfull och ambitiös, mellanbarnet beskrivs som det klämda barnet utan någon tydlig roll och yngsta barnet som en oansvarig livsnjutare. Jag uppmärksammade en skillnad mellan könen när det kom till hur mina informanter tänkte kring sina platser i syskonskaran. Majoriteten av kvinnorna trodde att deras syskonposition hade påverkat dem och beskrev många tillfällen då de känt av detta. Medan majoriteten av männen menade att de aldrig ens

reflekterat över sin syskonposition och inte heller trodde att den har påverkat dem nämnvärt. Intressant att notera är att trots att åldersspridningen på mina informanter sträcker sig över 60 år så pratade man om upplevelserna från syskonpositionerna på liknande sätt. Mest övertygade om att syskonpositionerna verkligen påverkar personliga egenskaper var de förstfödda. Samtliga ensam barn i min studie beskriver sig själva som skötsamma och menar att relationen till föräldrarna var bra. Intressant var att majoriteten också beskrev sig som sociala, vilket skiljer sig från både populärlitteraturen och medias bild. Majoriteten av mellanbarnen i min undersökning menar att de inte känt sig klämda, dock tyder deras svar på en känsla av konkurrens och avundsjuka gentemot syskonen. Intressant var att majoriteten av mellanbarnen målade upp bilden av sig själva som dem som fick minst uppmärksamhet och som gärna undvek konflikter. Vilket inte stämmer överens med Frank, Reinhart & Fitzgerald (1987) studier där föräldrarna påstår att de spenderar mest tid med mellanbarnet, samt att mellanbarnet faktiskt var dem som startade flest gräl. Majoriteten av informanterna menar att de har en nära relation till sina syskon. När de talar om sin egen syskonposition nämner de nästan alltid syskonen, vilket tycks tyda på att syskonen har haft betydelse i deras liv där de genom ett samspel har format varandra. Att det verkar finnas skillnader mellan syskonpositionerna framkommer tydligt. Samtliga i min studie var medvetna om vad som karaktäriserade just deras syskonposition. De förstfödda var överens om att de tog mycket ansvar, känner ett behov av att prestera samt att de var ledare i sin syskonskara. Samtliga yngsta barn i min undersökning menar att det viktigaste för dem var att ha roligt, inte att prestera. Både föräldrar och syskon var t.ex. eniga om att syskonens gemensamma ansvar främst vilade på det äldsta syskonet. Undersökningen tyder på att de yngre syskonen förväntar sig stöd av de äldre lite hela tiden angående allt möjligt, vilket de också får, men de äldre begär inga gentjänster. Att syskon reagerar på hur föräldrarna förhåller sig till samtliga barn i familjen är forskarna och informanterna i min studie eniga om. Men om det är någon syskonposition som känner sig mer orättvist behandla, eller känner mest rivalitet emot andra syskon är svårt att urskilja.

7.2. Sammanfattande diskussion

De vetenskapliga studierna och populärlitteraturen har många likheter, båda menar att vår syskonposition påverkar hur vi blir. Mina informanter har dock delade åsikter om det. Dock målade de informanter som tror att deras syskonposition har påpekat dem upp en bild av sin egen och sina syskon som väl stämmer ihop med den bild som både media och tidigare

forskning presenterar. Trots likheter så frågar jag mig om bilden av syskonpositionerna kanske redan är så inpräntade i oss människor att vi tar för givet att de är så utan att reflektera över det. Kanske låter vi oss formas in i de roller som vi förväntas ha? Jag upplevde en strävan mot normalitet när mina informanter pratade om sina syskonpositioner. Något som blev extra tydligt när Ensambarn2 pratade om sina tonår ”var man *väl* som en *vanlig* tonåring” och ” det är *väl naturligt* att man är på det viset”. Det verkar vara viktigt för oss människor att upplevas som normala, vilket kanske också gör att vi låter oss formas av rädsla att sticka ut. Jag frågar mig om bilden som mina informanter målade upp stämmer överens med deras upplevelser, eller om den speglar den bild som de tror att samhället förväntar sig av deras syskonpositioner, d.v.s. vad som anses vara normalt. Ett socialt barn med många vänner som enligt medierna beskrivs som ett barn utan social kompetens kanske börja tvivla på sin sociala förmåga. Genom att tillskriva yngsta barnen egenskaper som oansvariga och mindre ambitiösa förminskar vi kanske också dem och deras tro på sin egen kapacitet. Att som yngsta barn få höra att man är mindre plikttrogen kan kanske rent av bidra till att man blir just det. Kanske tar de förstfödda frivilligt på sig en ansvarstagande roll för att kunna behålla en ledande position gentemot sina syskon. En annan tanke är att de förstfödda kanske är mer ansvarstagande för att det är vad som förväntas av dem, de tar helt enkelt på sig den rollen som samhället ger dem. Om de äldre syskonen lät de yngre syskonen ta mer ansvar kanske de äldre inte hade behövt känna samma press på att alltid behöva vara duktiga. Kanske är det de föreställningar som vi människor tycks ha av den äldre som duktig och den yngre som liten och söt som gör att vissa av mellanbarnen känner sig överflödiga. Kanske är mellanbarnet inte ett klämt barn, men ett barn som mer tydligt behöver kämpa med konkurrens. Det kanske är anledningen till att de enligt studierna anses ha sämre självförtroende. Troligt är att syskonpositionernas egenskaper skapas utifrån våra förutfattade meningar, som i sin tur troligen vandrat genom generationer med grund i vår kulturs normer och värderingar (Burr, 2003).

Mina resultat betyder inte att individuella erfarenheter av syskonpositioner inte har någon betydelse. Men min studie kan, utifrån sitt empiriska material och teoretiska perspektiv, inte användas för att ”slå fast” bestämda skillnader. Man kan fråga sig om det är rimligt att tro att syskonpositioner kan påverka personligheten, men att syskonpositionerna påverkar oss på ett eller annat sätt är dock en gemensam uppfattning hos majoriteten av mina informanter. Inom socialt arbete hade det därför varit intressant att uppmärksamma syskonpositioner hos klienter, för att se om deras syskonpositioner kan ha påverkat dem i någon riktning. Inom

t.ex. familjeterapin kan syskonpositioner vara av intresse att undersöka. Jag är medveten om att mitt val att studera ett så svårfångat ämne som syskonpositioner kan göra att min studie framstår som kontextlös – vi människor ingår i en rad olika sammanhang som har betydelse för hur vi skapar mening i våra liv. Kön, klass, yrke, utbildning, etnicitet och ålder är alla faktorer som har betydelse för hur våra liv formas. Denna studie visar att också syskonpositioner är en kategori värd att uppmärksamma. Detta är ett område som har möjligheter att vidgas för vidare studier. Alla kategorier, som jag i min studie valde att avgränsa mig ifrån så som ålderskillnad mellan syskonen, syskonskarans storlek eller sjukdomar inom familjen, är faktorer som kan ha en betydande inverkan på hur människor tänker kring sina syskonpositioner och är därför värda att uppmärksamma.

Referenslista

Aspers, Patrik. (2007) *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber

Bergström, G. & Boréus, K. (2000) *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur

Burr, Vivien. (2003) *Social Constructionism*. New York: Routledge

Bäck- Wiklund, M. & Johansson, T. (2003) *Nätverksfamiljen*. Uddevalla: Natur och Kultur

Daneback, K. & Månsson, S. (2008) *Internetforskning*. Ingår i Meeuwisse, A. & Swärd, H. & Eliasson- Lappalainen, R. & Jacobsson, K (red). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur

Dunn, Judy. (1984) *Syskonskap*. Stockholm: Nordstedts Förlag

Dunn, J. & Plomin, R.(1992) *Syskon- Lika bakgrund olika liv*. Borås: Natur och Kultur

Emerson, D. & Pitkeathley, J. (1996) *Enda Barnet – Ensam eller stark?* Stockholm: Kommentus Förlag

Frank, Reinhart & Fitzgerald (1987) "Birth Order Reconceptualized and the Second Youngest Child". *Individual Psychology: The Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, v.43, nr 3, s.360-364

Hartshorne, J.K. (2010) "Ruled by Birth Order?" *Scientific American Mind*, v.20, nr 7, s.18-20.

Kirkcaldy, Richardson-Vejlgaard, Randall & Siefen. (2009) "Birth order: Self-injurious and suicidal behaviour among adolescents". *Psychology, Health & Medicine*, v.14, nr 1,s.9-17

König, Karl. (1983) *Syskon*. Falun: Bokförlaget Robert Larson AB

Lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor

Lester, D. (1987) "Suicide and Sibling Position" *Individual Psychology: The Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, v.43, nr 3, s. 390-396.

Lindert, P.H. (1977) "SIBLING POSITION AND ACHIEVEMENT". *Journal of Human Resources*, v. 12, nr 2, s.198-220.

Martensen- Larsen, O. & Sørrig, K. (2004) *Storasyster, lillebror och andra platser i syskonskaran*. Falun: Natur och Kultur

Martinell Barfoed, Elizabeth. (2008) *Berättelser om adoptioner*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet

Mattsson, Tina. (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups

Mosak, H. H. & Shulman, B.H. (1977) "BIRTH ORDER AND ORDINAL POSITION" *Journal of Individual Psychology* v.33, nr 1, s. 114-122.

Phillips, L. & Winther Jörgensen, M. (2009) *Diskursanalys*. Malmö: Studentlitteratur

Repstad, Pål. (1999) *Närhet och distans*. Lund: Studentlitteratur

Sahlin, Ingrid. (2003) "Självpresentationer och stereotyper i intervjuer. En studie i brott". I Meeuwisse, A. & Swärd, H: *Den ocensurerade verkligheten*. Stockholm: Carlssons

Schönbeck, Elisabeth. (2008) *Äldst, yngst eller mittemellan*. Stockholm: Bokförlaget Forum

Statistiska centralbyrån (2010) *Barn- och familjestatistik*.(elektronisk) SCBs hemsida http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____255868.aspx (2010-05-19)

Svensson, Kerstin. (2007) *Normer och Normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Bilaga 1. Informations brev

Hej,

Mitt namn är Emma Holmberg, jag går termin 6 av totalt 7, på Socionomprogrammet på Socialhögskolan vid Lunds Universitet. Denna termin ska jag skriva min C-uppsatts där jag har som syftet att undersöka hur människor resonerar kring sina syskonpositioner. Min tanke är att samla in information till min undersökning genom intervjuer, samt från tidigare studier i ämnet.

Jag undrar om du vill vara med i min studie?

Den information som du ger mig får endast användas om jag har ditt samtycke.

Jag kommer i så fall att intervjua dig genom att lyfter fram ett antal teman rörande ämnet, samt ställa ett antal frågor rörande varje tema, men kommer också att låta dig tala fritt kring ämnet. Jag kommer att spela in intervjun på band, detta för att jag inte ska missa några viktiga detaljen, sedan skriva ner den och använda den i min studie. Jag räknar med att intervjun kommer att ta ca 30 min upp till 1 timme. I studien kommer det att framgå om du är man eller kvinna samt vilken ålderskategori du tillhör t.ex. 20-25 år, 25-30 år osv. bortsett från det kommer du att vara helt anonym. Jag vill förtydliga att även om du tackar ja så har du rätt att bryta din medverkan när som helst under processens gång om du så önskar. Informationen som du ger mig kommer inte att användas i något annat sammanhang.

Med vänliga hälsningar

Emma Holmberg

Bilaga 2. Intervjuguide

(förstfödda, mellanbarn, yngsta barn)

Egenskaper

Hur ser din syskonposition ut?

Hur var du som barn och under uppväxtåren?

Hur är du idag?

Finns det likheter mellan dig och dina syskon, i så fall vilka?

Går likheterna tillbaka på föräldrarna?

I vilka situationer känner man i så fall av likheterna?

Vilka olikheter finns mellan dig och syskonen, i så fall när framträder dessa mest?

Relationer

Hur var din relation till syskonen när du var liten och under uppväxten?

Hur var din relation till föräldrarna när du var liten och under uppväxten?

Hur ser din relation till föräldrarna ut idag?

Skiljer den sig från dina syskons, i så fall på vilket sätt?

Hur ser din relation till syskon ut idag?

Hur umgås du med dina syskon?

Har relationen ändrats sedan ni var små?

Hur upprätthålls syskonrelationen?

Gräla du med ditt syskon, i så fall om vad?

Vilket syskon grälar du i så fall mest med och varför?

Hur blir ni sams igen?

När förväntar man sig stöd av sina syskon?

Hur förväntar man sig att syskonen ska ställa upp?

När förväntas man själv att ställa upp?

Hur förhåller sig föräldrarna till att ni ställer upp för varandra?

Personliga upplevelser

Finns det någon ledare inom syskonskaran, i så fall vem?

Har du någon gång känt dig utanför i familjen?

Finns det eller har det funnits någon avundsjuka mellan dig och dina syskon?

Tycker du att något av syskonen har favoriserats, i så fall hur yttrade det sig?

Har det uppstår tävlingar om föräldrarnas uppmärksamhet, i så fall med vilka resultat?

Ser du och dina syskon på er barndom och uppväxt på samma sätt?

Tror du att din plats i syskonskaran har påverkat dina val under uppväxten och i vuxenlivet?

Tror du att din plats i syskonskaran har påverkat dina personliga egenskaper, i så fall på vilket sätt?

Intervju guide (Ensbarn)

Hur var du som barn och under uppväxt åren?

Hur är du idag, är du annorlunda nu än när du var barn?

Finns det några likheter mellan dig och dina föräldrar?

Hur var din relation till föräldrarna när du var liten och under uppväxten?

Hur ser din relation till föräldrarna ut idag?

Har du någon gång önskat att du hade ett syskon, i så fall i vilka situationer?

Tror du att du har spenderat mer tid med äldre människor än andra jämnåriga?

Att du har växt upp utan syskon och på så vis kanske spenderat mycket tid själv med dina föräldrar, hur har det i så fall påverkat dig?

Lekte du mycket med andra barn när du var liten?

Tyckte du om att leka med andra barn när du var liten?

I konflikter, medlar du, är noga med att din åsikt blir hörd eller håller du dig gärna utanför?

Tror du att det faktum att du är ensbarn har påverkat dina val under uppväxten och i vuxenlivet?

Tror du att det faktum att du är ensbarn har påverkat dina personliga egenskaper, i så fall på vilket sätt?

